

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ, ΚΛΑΙΡΗ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ, ΧΡ. ΜΑΥΡΗΣ, Ν. ΔΥΜΙΩΤΗΣ,
ΕΡ. ΖΕΛΙΟΥ ΜΑΣΤΟΡΟΚΩΣΤΑ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΜΙΧ. ΣΤΑΦΥΛΑΣ,
ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ, Μ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ, Α. ΣΙΣΜΑΝΗΣ, Α. ΧΑΤΖΗΘΩΜΑΣ

374

ISSN 0554 - 3363

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Ἀνδροκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 465900
Ταχ. Θυρ. 7355, Λευκωσία

Γιὰ τοὺς Συνδρομητὰς Ἑλλάδας:
Παρακαλῶ νὰ πληρώνεται ἡ συνδρομὴ στὴν ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
Πίστωση Λογαριασμοῦ 080/51260530
στὸ ὄνομα: Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης
αἰτιολογία: Συνδρομὴ περιοδικοῦ «Πνευματικὴ Κύπρος» ἔτος...
καὶ νὰ μᾶς στέλλεται ἡ ἀπόδειξη γιὰ τὰ βιβλία μας.

Ἐτήσια συνδρομὴ	Κ€4.00
Ἐτήσια συνδρομὴ διὰ βιβλιοθήκες, σχολεῖα, ὀργανισμοὺς	Κ€5.00
Ἐτήσια συνδρομὴ Ἑλλάδος	\$20 (δολλάρια)
Ἐτήσια συνδρομὴ ἐξωτερικοῦ	\$20 (δολλάρια)
Τιμὴ τεύχους	Κ€1.50

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται.
Ἀνάτυπα πληρώνονται στὸν τυπογράφο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σαράντος Παυλίας: Ὡδὴ στὴν ἠρωϊκὴ ποιήτρια Ρωξάνη	57
Κλαίρη Ἀγγελίδου: Ἀφιέρωμα	59
Χρῆστος Μαυρῆς: Δυὸ ποιήματα	62
Ν. Δυμιώτης: Κεφάλι	63
Ἐρ. Ζέλιου Μαστοροκόστα: Γ.Θ. Βαφόπουλος	64
Κ. Χρυσάνθης: Γραβάτα	69
Κ. Χρυσάνθης: Δυὸ ποιήματα	70
Μιχ. Σταφυλᾶς: Ἕνα ἀπόγιομα εὐτυχίας	71
Χρυσάνθη Ζιτσαῖα: Πνευματικὴ πυραμίδα	72
Μ. Νικολάου: Δυὸ Ποιήματα	73
Ἄ. Σισμάνης: Ὅπως τὰ φτερά τοῦ γλάρου	74
Μιχ. Κυθραιώτης: (Πένθος)	74

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ - Κ. Χρυσάνθη: «Ἕνα σχόλιο γιὰ τὴν Ἑταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν - ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ - Κ. Χρυσάνθη: Δημ. Ζαδέ «Μάρθα». Χρ. Κατσιγιάννη «Μοναχόλυκος», Ἄ. Πούλλου: «Ἐπὶ τῷ Θανάτῳ», Ἰα. Εὐαγγέλου: «Αἰσθητικὲς ἀπομυθοποιήσεις», Κ. Γιωργαλλίδη: «Ἀνορθόγραφα συνθήματα», Χρ. Μαυρῆ: «Ὁ Μέγας Ἀντίδικος», - ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ - Ἄ. Χατζηθεωμά: Κ. Χρυσάνθη «Μικρὰ πορτραῖτα Κυπρίων», Ὁ Ἀρέστης καὶ Τριανταφυλλένια - ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Υπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΔΔ'	ΜΑΗΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1994	ΑΡ. 374
------------	-----------------------	---------

ΩΔΗ ΣΤΗΝ ΗΡΩΙΚΗ ΠΟΙΗΤΡΙΑ ΡΩΞΑΝΗ ΠΑΥΛΕΑ

«Πέταξα σάν τὸ ξανθὸ
σμάρι μελισσῶν
στὸ νέκταρ τοῦ δημιουργοῦ
σάν ἱερὴ ἀνάβαση στὸ ἀκατόρθωτο»

Ρωξάνη Παυλέα

Ὅλα στὸ σπίτι μας τὴ γενναία Ρωξάνη μνημόνευαν· τὰ κρεμασμένα στοὺς
τοίχους
μέσα στὰ κάδρα τους ἐργόχειρα μέσα στὴν ἀρχαία ἐκείνη ὑπομονὴ
τῆς σκυμμένης κάποτε προσοχῆς τῆς παρίσταναν θάλασσες ταρασσόμενες
εἶναι πλοῖα καὶ θαλασσοπούλια μὲ σταματημένη τὴ ζωγραφιζόμενη
κραυγὴ στὸ ράμφος τους· κι ἔλατα παρίσταναν μόλις χιονισμένα
καὶ ζαρκάδια ἰστάμενα μὲ τῶν ματιῶν τους τὴ γλυκιὰ καὶ
προσφιλή τῆς εἰλικρίνεια· ὄλα τὴ θυμόντουσαν κι ὁ πελεκάνος
στὸ κάδρο του ἔτσι μεγαλόπρεπος σ' ἓνα κάδρο καὶ ἡ χαριτωμένη
γκέισα μὲ τὸ λαγούτο τῆς κι ὄρθιο τὸ ἄλογο ἡσυχάζόμενο
στὸ λιβάδι του· ὄλα τὴν ἤθελαν καὶ τὴ ζητοῦσαν καὶ τὰ
πολύχρωμα πλεκτὰ τῆς μητέρας τῆς τὴ φώναζαν περισσότερο
μὲ τὴν ἄδεια τὴν κλεισμένη σιωπὴ στὰ συρτάρια τῆς
καὶ τὰ τελευταῖα τῆς ροῦχα ποὺ πέταξε μὲ τὸ σῶμα τῆς
πρὶν ἀπὸ τὸ ξημέρωμα ἐκείνης τῆς ξαφνικῆς φυγῆς τῆς.
Σὰ νὰ περιμέναμε νὰ ξαναρχόταν καὶ νὰ τὰ 'νοιγε
ἴσως μ' ἓνα τρόπον ἄλλον μυστικὸ κι ἄγνωστο ποὺ ἐκείνη
θὰ γνώριζε στὴν ἄλλη διάσταση τῆς ζωῆς ὅπου βρισκόταν.
Κι ἔμεναν, ἔμεναν καὶ θὰ ἔμεναν τὰ πονεμένα τῆς
τὰ μουσικὰ τῆς τραγούδια μέσα στὸν χρόνον τὴν
ἱερὴ καὶ ἀδέκαστη μνημοσύνη στολισμένα μὲ τὸ
χρῶμα καὶ τὸ ἄρωμα τῶν λουλουδιῶν, μὲ τὴ δική τους

λιτότητα και σοφία γεμάτα με τῆς φύσης τὴν πολυσύνθετη ἀπλότητα και τὴν ἀθωότητα τοῦ Θεοῦ.
 Γιατὶ ἥρωική και πεντακάθαρη ποιήτρια ἦταν ἡ Ρωξάνη ποὺ ἔζησε μαζί μας στὸν εἰκοστὸν ἐκεῖνο τὸν ἀνισόρροπον αἰῶνα γεμάτο πολέμους και δόγματα και συγκρούσεις πολυδάπανες ἱκανὲς νὰ συντηροῦσαν και νὰ ζέσταιναν χωρὶς νὰ ἐργάζονταν ὅλους τοὺς κατοίκους σήμερα στὸν κομπὸ πλανήτη μας τὸν πολύπαθο. Ἡ κάθε μέρα ὄλο και περισσότερο τὸν καταλήστευαν και τὸν κατάστρεφαν οἱ σύγχρονοι ἀνθρωποειδεῖς μας ἐμπρηστές, ληστές και ἐπίσημοι κι ἀνεπίσημοι δολοφόνοι.

Ἄχ ἡ καλή μας Ρωξάνη κήρυξε τῆς ὑπομονῆς τὸ θαῦμα μαζεύοντας τὰ πικρὰ της τραγούδια, ὕμνο στὴ φύση και στὰ πουλιά, στὸ Θεὸ και τὴν ὁμορφιὰ και τὴ δικαιοσύνη, μέσα στὰ βιβλία της φιλόπονη, ὅπως τὸ φιλόμοχθο μυρμηγκι μάζευε τοὺς σπόρους του γιὰ τὸ χειμῶνα στὴν ἀποθήκη του τὴν ὑπόγεια.

Ὡσπου μιὰ νύχτα ἰσορροπημένη τέλεια καρφωμένη ἐπὶ ἔτη μ' ὄλα τὰ καρφιά τῆς καρτερίας της στὸ σταυρὸ της, σὰν τὸν ἀγαπημένο της Ἰησοῦ χωρὶς νὰ γινόταν ἀντιληπτὴ ἐκεῖνη τὴν πρώτη Πυθαγόρεια τοῦ Ὀκτώβρη τετράδα πέταξε τὸ σῶμα της και τὰ ρούχα της στ' ἄπλυτα, πῆρε τὸ κλειδὶ τῶν φτερῶν τῆς ψυχῆς της κι ἄνοιξε ὀλομόναχη στὸν κοιτῶνα της ὄλες τὶς θύρες τοῦ Θεοῦ, ὄλες τὶς πόρτες τῶν οὐρανῶν κι ἔλαβε τὴν ἀρμόζουσα θέση της στὴν ἀγκάλη τοῦ Θεοῦ, ἀνάμεσα στοὺς ποιητὲς και στοὺς δίκαιους στὸν Παράδεισο, ὅπου δὲν ἀνήκε βέβαια σὲ βιομήχανους και σ' ἐμποροὺς· ἡ γλυκιὰ και πανέμορφη Ρωξάνη ἔτσι ἀναχώρησε ὅπως τραγουδοῦσε στὰ τραγούδια της «κι εἶμαι ξένοιαστη μέσα στὴν ἰδέα τοῦ θανάτου» σὰ μιὰ χορεύτρια, μουσικὴ ἀστρική μέλισσα, σὰ μιὰ πολύχρωμη σπάνια γαλαξιακὴ πεταλούδα σ' ἐκεῖνη στὴν πρώτη προκόσμια και μετακόσμια συμπαντικὴ στὴ μεγάλη Ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ποὺ κίνησε κι ἔκτοτε κινούσε τὶς πύρινες τροχιὲς τῶν ἀπειρῶν ἀστρῶν και τῶν ἄλλων γεννημένων κι ἀγέννητων ἡλιων.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Το χωριό μου μεγάλο, κεφαλοχώρι, στην οροσειρά του Τροόδους, αμφιθεατρικά κτισμένο, γεμάτο αμπέλια.

Ο παππούς προύχοντας, το παλικάρι του χωριού, γνωστός για την αρχοντιά και τη λεβεντοσύνη του. Μαζί με τον αδελφό του, τον Αντριά, ήταν οι λεβέντες της περιοχής.

Είχαν κάτω από την επίβλεψή τους την εκκλησιά της Αγίας Μαύρης και πολλές μέρες κοιμόντουσαν στο σπιτάκι στο βουνό, πάνω από την εκκλησιά.

Κρατούσαν το καντήλι μερόνυχτα αναμμένο, καθάριζαν την εκκλησιά, φύλαγαν το αγίασμα, το νάμα περνούσε μέσα από το εκκλησιάκι με τις σπάνιες αγιογραφίες και εικόνες.

Η γνώμη του παππού σεβαστή στους χωριανούς.

Θυμούμαι, μικρή, λιλιπούτεια, ψηλόλιγνη, νόμιζα πως ήταν γεροπλάτανος με τη μαύρη πολύπτυχη βράκα, το χρυσοκέντητο ζιμπούνι, τις καλογουαλισμένες ποδίνες και το μικρό μαύρο καπέλο, ή το κροσσωτό μαύρο καντήλι. Έμοιαζα σαν ένα ξανθό ζουζουνάκι κοντά του.

Ο λόγος του στη φαμίλια νόμος. Την Κυριακή η οικογένεια εκκλησιαζόταν στο Μονογενή.

Στο στασίδι του δεν καθόταν κανένας άλλος. Τον περίμεναν. Απέναντι, ήταν το στασίδι της γιαγιάς. Ψηλόλιγνη φιγούρα με πλισσωτή φούστα και μεταξωτό ζιμπούνι, μποτίνια ψηλά με κουμπιά, κεφαλομάντηλο στα μακριά σγουρά μαλλιά της, που συνήθως τάκανε πλεξούδες και μια πολύχρωμη μαντήλα πάνω από τη δεύτερη, άδετη. Μάτια που σε κοίταζαν ίσια.

Δυνατή γυναίκα, άντρα δυνατού. Πολλά προικιά της έδωσαν οι γονιοί της, ξυλόγλυπτες χρυσοποικιλτες κασέλες, κωνσταντινάτα και χωράφια.

Δεν ξέρω τι με κάμνει να μιλώ τώρα για πράγματα τόσο απλά. Είναι ένα χρέος ίσως, που πρέπει να ξεπληρώσω στον παππού, που μ' ανέβαζε στη σέλλα του αλόγου, όταν επρόκειτο να πάει στ' αμπέλι ψηλά στον Αφάμη, το βουνό, και μου 'δινε την πιο μεγάλη χαρά της ζωής μου.

Μ' έπαιρνε δυο-τρεις δρασκελιές κι ύστερα με κατέβαζε για να συνεχίσει τη δουλειά του, όμως αυτό μ' ανέβαζε στα μάτια των άλλων παιδιών, γιατί έδειχνε ότι μ' εμπιστευόταν. Μ' έμαθε έτσι να μη φοβούμαι.

Ο φόβος κι η αφοβιά χωρίζονται από μια ανεπαισθητη γραμμούλα, τώρα που το σκέφτομαι και έχω περάσει πολλές φορές στη ζωή αυτή την ανεπαισθητη γραμμούλα.

Και κάθε φορά ο παππούς καθάλα στο ψαρι άλογό του, Άγιος Κωνσταντίνος να δείχνει το δρόμο στην κορφή του Αφάμη.

Δυο κόρες κι ένα γιο απόκτησαν ο παππούς κι η γιαγιά.

Η μάνα μου με πράσινα μάτια, μακριές ως τη μέση πλεξούδες, φορούσε πάντα άσπρα λινά φουστάνια τις καθημερινές, και τις γιορτές μεταξωτά με ροζ τριανταφυλλάκια στη μέση. Έμοιαζε με ζωγραφιά του Ρενουά.

Στα 17 της χρόνια ο έρωτας κτύπησε την πόρτα της καρδιάς της.

Δεν μπόρεσε ν' αντισταθεί στην ομορφιά και τις βραδινές καντάδες του ξενοτοπίτη από την πεδιάδα, πολύ μακριά από το χωριό της, πατέρα μου.

Ο έρωτας ήταν κεραυνοβόλος και για τους δυο.

Ο παππούς εμπιστεύτηκε, σε τούτο το άγνωστο παλικάρι την αγαπημένη του κόρη.

Τον θαύμασε για την εργατικότητα και την ειλικρίνειά του.

Σ' ένα χρόνο έγινε ο γάμος και το νέο ζευγάρι πήρε το δρόμο της μετακίνησης από τη μια επαρχία στην άλλη.

Σαν κυβερνητικός υπάλληλος ο πατέρας, χρόνια της αγγλοκρατίας στην Κύπρο, ήταν υποχρεωμένος κάθε τρία χρόνια να μετακινείται.

Έτσι τ' αδέρφια, το καθένα, γεννηθήκαμε σ' άλλη επαρχία.

Οι σκέψεις κι οι αναμνήσεις αναβλύζουν λες αυτόματα.

Αισθάνομαι γαλήνη πηγαίνοντας πίσω, έστω κι αν η κλεψύδρα του χρόνου είναι τόσο μικρή.

Ιστορίες των ανθρώπων που ξετυλίγονται σ' ένα μίτο ζωής.

Ο καθένας μας έχει μια ιστορία, μικρή ή μεγάλη για ν' αφηγείται στα εγγόνια του, όταν θα περάσουν τα χρόνια, κι οι αναμνήσεις θα στροβιλίζονται μ' ανυπομονησία να γίνουν ορατά παραμύθια.

Η άλλη κόρη του παππού, η μεγάλη στα δεκατέσσερά της χρόνια παντρεύτηκε το γιατρό της περιοχής, 20 χρόνια μεγαλύτερό της. Είχε έρθει από τα Ιεροσόλυμα, αδελφός του Πατριάρχη Ιεροσολύμων, μεγάλωσε κοντά του, σπούδασε την ιατρική, παρόλον ότι ο Πατριάρχης τον προόριζε για ιερωμένο.

Έφτασε στο χωριό, ντυμένος με το φράκο του, το ημίψηλο καπέλο, καβάλα σ' ένα άλογο και τον συνόδευε ένας αγωγιάτης. Κατέλυσε σ' ένα σπίτι, κοντά στο σπίτι του προύχοντα Κωνσταντή.

Όλοι θαύμασαν, όταν τον είδαν, την εμφάνιση, τις κασέλες που έφερε, γεμάτες εργαλεία ιατρικής και φάρμακα για όλες τις αρρώστιες.

Θαύμασαν το αργό περπάτημά του, το σοβαρό πρόσωπό του με το μισό χαμόγελο, το μικρό μούσι.

Και πρώτος φυσικά ο παππούς, που δέχτηκε και την πρώτη επίσκεψη του γιατρού.

Στα δυο καφενεΐα του χωριού δε μιλούσαν για τίποτε άλλο για τους επόμενους δυο μήνες. Μόνο για το γιατρό, που σηκώνεται νωρίς, που είναι λιτοδίαιτος, που περπατά το πρωί, που γιάτρευσε το μικρό της Δεσποινούς που καιγόταν στον πυρετό, που ξεγέννησε την κόρη της Μαριαννούς με πολλή ευκολία, που γλύτωσε το γιο της Κουρανιάς από γαστρεντερίτιδα, που... που... που.

Κι όταν, δίπλα από το ιατρείο του, βοήθησε κάποιον φαρμακοποιό ν' ανοίξει φαρμακείο, και με τον τρόπο αυτό να μην έχουν ανάγκη να τρέχουν στην πόλη και να ταλαιπωρούνται, έγινε πια ο ημίθεος του χωριού.

Ο παππούς παρόλον ότι έβλεπε τη μεγάλη διαφορά στην ηλικία από την κόρη του, δεν αρνήθηκε το χέρι της, όταν ο γιατρός τη ζήτησε σε γάμο.

Το θεώρησε μάλιστα μεγάλη τιμή. Η θεία μου, αμφιβάλλω, αν κατάλαβε πολλά πράγματα. Έπαιζε με τις κούκλες της και μετά τον αρραβώνα της, και πολλές φορές ο θείος πηγαίνοντας στην πόλη για δουλειές, γύριζε πίσω μ' ένα μεγάλο πακέτο, δεμένο με κορδέλες. Μέσα μια κούκλα, πότε ξανθιά, πότε μελαχρινή, πότε κοκκινομάλλα με πλεξούδες.

Μόνο όταν γέννησε το πρώτο της παιδί, σοβαρεύτηκε. Κι οι κούκλες μπήκαν διακοσμητικά στο ράφι, στο δωμάτιο του αντρογύνου, δίπλα από τη μεγάλη βιβλιοθήκη με τα χοντρά δερματόδετα βιβλία της ιατρικής.

Ο θεός πέρα από την ιατρική, αγαπούσε πολύ τη φύση και τα περβόλια.

Έφερε από το εξωτερικό ποικιλίες δέντρων, άγνωστες για την περιοχή. Μηλιές Καλιφόρνιας, φορμοζιές, άλλες ποικιλίες αχλαδιών, δαμασκηινιές. Τα φύτεψε σ' ένα χωράφι, που τούδωσε ο παππούς, δίπλα στον ποταμό, και περνούσε όλες τις ελεύθερες του ώρες εκεί, ποτίζοντας, κλαδεύοντας, ψεκάζοντας. Τους πρώτους καρπούς των δέντρων του, τους χάρισε στους χωριανούς στο καφενείο.

Κι ο θαυμασμός για το πρόσωπό του κι η αγάπη μεγάλωσαν, όταν μάλιστα προθυμοποιήθηκε να δώσει φυτά σ' όσους χωριανούς ήθελαν να φυτέψουν στα δικά τους περβόλια.

Τα καλοκαίρια μια από τις πιο μεγάλες μου χαρές ήταν, όταν ο θεός μου, με καλούσε να τον συνοδέψω στο χωράφι να κόψουμε καρπούς.

Δεν καλούσε πολλούς ανθρώπους. Ήταν προνόμιο μεγάλο. Η μάνα μου αντέδρασε ότι θα κουραζόμουν, παιδί πράμα, δεν ήμουν ούτε δέκα χρονών, να περπατήσω τόσα χιλιόμετρα και προπαντός ν' ανεβώ την ανηφόρα του βουνού στην επιστροφή.

Ήταν όμως τόσο μεγάλη η χάρις και η εύνοια που μου δόθηκε, που χοροπηδούσα από τη χαρά μου, και θερμοπαρακαλούσα τη μάνα μου. Η πεζοπορία στάθηκε από τα πιο σημαντικά γεγονότα της παιδικής μου ζωής.

Πηδώντας γύρω από το θείο, που τον συνόδευε πάντα κι ο κληρικός του σκύλος, άκουγα ιστορίες για τα Ιεροσόλυμα, για το Χριστό και τους μαθητές του, για τα νεανικά του χρόνια στο μοναστήρι. Την αγάπη του για την ιατρική. Κείνη τη μέρα ταξίδεψα με την ψυχή μου σε κόσμους άγνωστους.

Και το ταξίδι συνεχιζόταν και τις επόμενες μέρες και τα επόμενα καλοκαίρια κάθε φορά που μούδινε την ευκαιρία της πρόσκλησης, που τις περισσότερες φορές εύρισκα προσχήματα να την προκαλέσω.

Εκείνος καταλάβαινε, γελούσε ανεπαίσθητα, αλλά ήθελε κι εκείνος να αφηγηθεί κάποιες ιστορίες στιβαγμένες μέσα του χρόνια και χρόνια.

Εγώ ήμουν η *tabula rasa*, που κατέγραφα τα πάντα.

Και να τώρα ήρθε η ώρα, ύστερα από τόσα πολλά χρόνια να γράψω για τούτους τους ανθρώπους, τους άγνωστους στους πολλούς, που γράφουν όμως ιστορία, και μάλιστα ιστορία αληθινή, χωρίς να μετρούν τις ανταποδόσεις, χωρίς εγκεφαλικότητα, αλλά με τις φωτεινές ανταύγειες της ψυχής, χαμογελώντας με τον εξαίσιο τρόπο που χαμογελούν, όσοι πιστεύουν, όσοι αφιερώνονται.

ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΤΟ ΑΓΙΟ ΒΟΥΝΟ
ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ ΤΟΥ

Στην Ελένη Φωκά

Μόνο, ολομόναχο κάτω
από τους ανοιχτούς ουρανούς και
ένα πανδαμάτορα ήλιο τροπαιοφόρο
που κυματίζει ακατάπαυστα την οργή του
μονολογεί τον πόνο και την πίκρα του,
καρτερώντας υπομονετικά
το άσπιλο χέρι που θα τολμήσει
την αποκαθήλωσή του.

Από τους εξώστες των ουρανών
άγγελοι πρωτοστάτες κατεβαίνουν
μέσα στα πάμφωτα μεσημέρια
και καταγράφουν τα άγια λόγια του
σε μία άδεια σελίδα, στο τετραβάγγελο,
για να το μελετήσουν οι επερχόμενες γενιές.

Θαυμάζω το θάρρος του, τη λεβεντιά του!

Χρόνια είκοσι αντιμάχεται
τον ανελέητο θάνατο κι αυτό
εξακολουθεί πεισματικά να προφέρει
το καθαγιασμένο όνομά του
σε άπταιστα στρογγυλά ελληνικά
στο βάρβαρο κατακτητή
που του συνθλίβει με το κρύο σίδερο
την αλύτρωτη ψυχή του.

Θαυμάζω την αντοχή του, τη λεβεντιά του!

Χρόνια ολόκληρα κρατάει
στην ολόμαυρη ράχη του τα θεμέλια
των έρημων πόλεων και χωριών μας
περιμένοντας αγόγγικτα την άλλη
άνοιξη που θα ανθοβολίσουν
οι πόλεις και οι νεκροί μας,
καθώς και τη μέρα που η Ελευθερία

συνοδευόμενη από επτά τάγματα αγγέλων
θα κατέβει και θα εναποθέσει
στο ματωμένο κεφάλι του
ένα στεφάνι από λαμπερά αστέρια.

ΤΟ ΜΑΥΡΟ ΦΕΓΓΑΡΙ

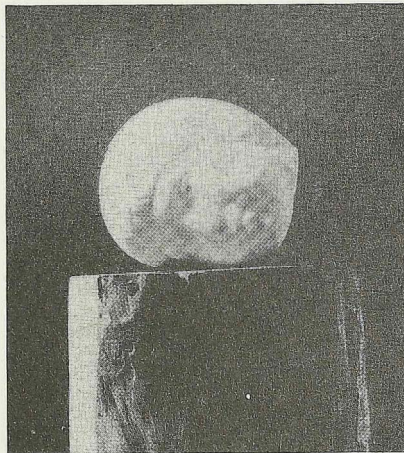
Όλη τη νύχτα
χωροφύλακες αγγέλοι
με φανούς θυέλλης στα χέρια τους
αυλάκωναν το απροσπέλαστο σκοτάδι
αλλά πουθενά δεν βρήκαν
το μαύρο φεγγάρι του Ιουλίου.

Πού να φαντασθούν
πως στην καρδιά μου ήταν κρυμμένο
το ολόγιομο μαύρο φεγγάρι!

Απόδειξη οι νεκροί
που φεγγοβολούν στα σκοτεινά,
κατασκότεινα τραγούδια μου.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΥΡΗΣ

* Από την ανέκδοτη ποιητική συλλογή «Αποκαθήλωση»

N. Διμιώτης: Κεφάλι (μάριμαρο)

Γ.Θ. ΒΑΦΟΠΟΥΛΟΣ: ΕΝΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΡΩΤΟΥΣ ΝΕΟΤΕΡΙΚΟΥΣ ΠΟΙΗΤΕΣ

Ο Γ.Θ. Βαφόπουλος γεννήθηκε στις 24 Αυγούστου 1903¹ (π. ημ.) στη Γευγελή, που βρίσκεται κοντά στην αρχαία ελληνική πόλη Ειδομένη.

Ο παππούς του Γ. Βαφόπουλος νέος, το 19^ο αι., υπηρετεί ως δάσκαλος στο χωριό Ταξιάρχης της Χαλκιδικής και εκεί παντρεύεται την Παγώνα Γερογιάννη, μια ψυχωμένη γυναίκα, η οποία μεταδίδει τα ελληνοχριστιανικά ιδανικά της στους απογόνους της. Ο ποιητής γράφει ότι συνήθιζαν και τα εγγόνια της να τη φωνάζουν «Μητέρα»². Ο παππούς του δολοφονείται από τους Βουλγάρους το φθινόπωρο του 1897 και είναι το πρώτο θύμα του Μακεδονικού Αγώνα στην περιοχή της Γευγελής. Ο πατέρας του έχει το βαθμό του πράκτορα³ του Μακεδονικού Αγώνα.

Ο Γ.Θ. Βαφόπουλος φοιτά στο δημοτικό σχολείο της Γευγελής, αλλά το σχολ. έτος 1913-1914 εξαιτίας των Βαλκανικών Πολέμων φοιτά σε σχολείο της Έδεσσας, στη συνέχεια στο σχολείο της Γουμένισσας (σήμερα Γουμένισσας), όπου ανακαλύπτει τον κόσμο των μαθηματικών⁴, και το φθινόπωρο του 1916 σε σχολείο της Θεσσαλονίκης, όπου έχει εγκατασταθεί όλη η οικογένειά του. Το καλοκαίρι του 1917 λαμβάνει το απολυτήριο του δημοτικού σχολείου και το φθινόπωρο γράφεται στο Β' Γυμνάσιο.

Ο Βαφόπουλος, το καλοκαίρι του 1918, αντιγράφοντας δικόγραφα σ' ένα δικηγορικό γραφείο για να βγάλει χρήματα, που θα χρησιμοποιούσε για να εγγραφεί στη δευτέρα τάξη του Γυμνασίου, δοκιμάζει να γράψει ένα ποίημα για τα παλικάρια, που πολέμησαν στο Σκρα και σ' όλο το μακεδονικό μέτωπο. Το 1919 γράφει τα αδημοσίευτα πρωτόλεια στιχουργήματά του, συστηματικά, όμως, ασχολείται με την ποίηση από το καλοκαίρι του 1920.

Ο Βαφόπουλος, το 1924, αρχίζει να γράφει τα ποιήματα της συλλογής του *Τα Ρόδα της Μυρτάλης*. Η συλλογή αυτή, όπως έγραψε ο ίδιος στις *Σελίδες Αυτοβιογραφίας*⁵, καλύπτει την ποιητική δουλειά του των ετών 1924-1930. Στην πρώτη, όμως, έκδοση της συλλογής του *Τα Ρόδα της Μυρτάλης*, μετά τη σελίδα 95 στην πρώτη χωρίς αριθμηση σελίδα, αναφέρονται τα εξής:

*«Τὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου τούτου ἔχει
γραφεῖ σὸ διάστημα τῶν ἐτῶν 1924-1931.
Ἡ στοιχειοθεσία του ἔγινε, τὸ Νοέμβριο
τοῦ 1931, σὸ τυπογραφεῖο τῆς «Ἑλληνικῆς
Ἰατρικῆς» (ὁδὸς Ἐγνατίας 319, Θεσσαλονίκη)
γιὰ λογαριασμὸ τοῦ συγγραφέα.»*

1. Γ.Θ. Βαφόπουλος, *Σελίδες Αυτοβιογραφίας*, τόμ. 1, Αθήνα, Αδελφοί Γ. Ρόδη, 1970, σ. 31.

2. Βλ. ὅπ. παρ. σημ. 1, σ. 77, 49, 50.

3. Βλ. ὅπ. παρ. σημ. 1, σ. 56.

4. Βλ. ὅπ. παρ. σημ. 1, σ. 116-119

5. Βλ. ὅπ. παρ. σημ. 1, σ. 373 και τόμ. 5, σ. 348.

Αυτό δηλώνει ότι στη συλλογή αυτή συμπεριλαμβάνεται η ποιητική εργασία του Βαφόπουλου κάποιων μηνών του 1931 ή ότι συμπεριλαμβάνεται η ποιητική εργασία έως το 1931; Ο ποιητής, όταν ρωτήθηκε, στις 29/6/1993, επανέλαβε αυτά που γράφει στις *Σελίδες Αυτοβιογραφίας*⁶, ότι όλα τα ποιήματα αυτής της συλλογής έχουν γραφεί έως το 1930, αλλά δεν είχε τη δυνατότητα να τα εκδώσει, τυπώθηκαν το Νοέμβριο του 1931 με κάποιο χρηματικό ποσό, που του έδωσε ο Δήμος Θεσσαλονίκης το φθινόπωρο του 1931.

Στη συλλογή *Τα Ρόδα της Μυρτάλης*, όπου είναι εμφανής ο γαλλικός συμβολισμός, υπάρχουν τα ποιήματα:

ΑΠΟΦΑΣΗ⁷

“Ο,τι εἶχανε νὰ ποῦνε τὸ εἶπανε.
Δὲν εἶχαν τίποτε ἄλλο νὰ ποῦνε.
Καθένας ὅμως μ’ ἐπιμέλειαν ἔκρυψε
κάποιες σκηνές καὶ κάποια γεγονότα,
ποῦ ἴσως νὰ ματαιώναν τὴν ἀπόφαση.

Ἐδώσανε τὰ χέρια τους μ’ ἀδιαφορία
– ἔτσι τουλάχιστο ἢ ὄψη τους τὸ ἔδειχνε –
καὶ χωριστήκανε. Ὅμως καταβαίνοντας
τὴ σκάλα Ἐκείνη δάκρυσε ἄθελα,
κ’ Ἐκεῖνος, μόνος πιά σὰν ἔμεινε,
ἀνάλυσε τὸν πόνο ποῦ ἔκρυβε
σ’ ὠραῖα δακρύων μαργαριτάρια

καὶ

ΠΡΟΣΕΞΕ⁸

Πρόσεξε, ὁ χρόνος φεύγει, ὁ χρόνος φεύγει.
Τ’ ἀμάξι του κυλᾷ ἀκατάπαυστα
ἀπὸ τὰ νότια κλίματα στὰ βορεινά.

Πρόσεξε, ἐνόσω βρίσκεσαι στὴν Ἰταλία,
μέσα στὴ Ρώμη ἢ μὲς στὴ Νάπολη,
ὅσο μπορεῖς καλύτερα νὰ διασκεδάσεις.
Ποτὲ μὴν πεῖς: «ἀργὰ εἶναι πιά».
Γιὰ ὄσους ἔχουνε φρόνηση
ἀργὰ ποτὲ δὲν εἶναι.

Πρόσεξε, τὸ πιωτὸ τῆς ἡδονῆς
λαίμαργα νὰ ρουφήξεις μὲ Ἰταλίδες
γεμᾶτες ὄλο σφρίγος κι’ ὄλο θέρημη.

6. Βλ. ὅπ. παρ. σμ. 1, σ. 372.

7. Γ.Θ. Βαφόπουλος, *Τα ποιήματα*, Αθήνα, “Κέδρος”, 1978, σ. 77.

8. Βλ. ὅπ. παρ. σμ. 7, σ. 78.

Γιατί, σὰ φθάσεις στὴ Σκανδιναυία,
τότε πιά θάσαι ἀργά. Ἐκεῖ δὲ θὰ βρεῖς
τὸ ὠραῖον ἰταλικὸ κρασί, τὰ χεῖλη
ποῦ φλέγονται ἀπ' τῆς ἡδονῆς τὸν πόθο.

Ἐκεῖ θὰ βρεῖς – σὰ φθάσεις μὲ τὸ ἄμαξι
τοῦ χρόνου – πάγους, δάση ἐρημωμένα,
χιόνια πολλά, λευκὰ σὰν κόμη γέρου,
τὰ περασμένα χρόνια ποῦ νοσταλγικά
θυμᾶται καὶ δακρῦζει μὲ παράπονο.

Τα ποιήματα αὐτὰ ἔχουν γραφεῖ σε ελεύθερο στίχο (ελεύθερη πλοκή ιαμβικῶν
ανισοσύλλαβων στίχων σε ανισομεγέθεις στροφές) καὶ ἡ γλώσσα τους εἶναι ἀπλή, σχε-
δὸν πεζολογική. Επιπλέον στο ποίημα:

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ! ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ!⁹

(Μονόλογος σε στιγμές πολὺ θλιβερές)

Ὅταν, καμμιά φορά, τὴν τελευταίαν αὐγὴ ἀντικρύσεις,
κι' ἔξω ἀπ' τὴ θύρα σου, μ' ἀπογοήτευση καὶ φρίκη,
τὸν κρότο τῶν συντριβομένων σου πλανῶν ἀκούσεις,
κι' οὔτε καιρὸς γι' ἄσκοπες μεταμέλειες θὰ σοῦ μένει,
στ' ἄτονα βλέφαρά σου, ποῦ θὰ τὰ βαραίνει ἡ ὀδύνη,
προσπάθησε μὲ ἀγάπη, μὲ στοργὴ νὰ περικλείσεις
τὸ ἐξαίσιον ὄραμα, τὸ μέγα ὄραμα αὐτῆς τῆς πόλης,
ποῦ ἀγάπησες τόσο πολὺ, ποῦ ἐλάτρευες μὲ πάθος.

Ὁ μέγας πόθος σου, ποῦ θὰ τὴν στερηθεῖ γιὰ πάντα,
στὴν ἔξαιψη τῶν τελευταίων ὀνείρων σου ἄς τὴν πλάσει
καθὼς καὶ τότε, ὅταν εὐγενικὲς πλάνες γεμάτος,
νωχελικὰ ἔσερνες τὸ βῆμα στοὺς στενοὺς τῆς δρόμους.

Τὸ ἀπλόχωρο λιμάνι τῆς μὲ τὰ πυκνὰ καράβια,
ποῦ ἀψήφιστα τῆς Μεσογείου τὰ ρεύματα διασχίζουν,
κ' ἡ προκυμαία, ποῦ ἀπ' τῶν ναυτῶν τὸ θόρυβο βουτίζει,
στὴ σκέψη σου ἄς μετεωρισθοῦν, σὰ φευγαλέα εἰκόνα.

Ὅμως προσπάθησε πολὺ, στοῦ ὀνείρου σου τὴ δίνη,
νὰ συγκρατήσεις δυὸ ματιῶν ἐξαίσιων τὴν εἰκόνα,
ποῦ μ' ἀγωνίαν, ἀπ' τοῦ κλειστοῦ παράθυρου τὶς γρίλλες,
στὸ ὑγρὸ λιθόστρωτο συντρόφευαν τὰ βήματά σου.

Τ' ὄραμα αὐτὸ προσπάθησε ζωηρὰ νὰ συγκρατήσεις,
γιατί ἀπὸ χίλιες ἄσκοπες ζωὲς πιότερο ἀξίζει
ὁ θάνατος κάτω ἀπὸ δυὸ γλυκῶν ματιῶν τὸν ἴσκιο.

9. Βλ. ὅπ. παρ. σημ. 7, σ. 81.

το οποίο έχει δημοσιευθεί το 1928 στο *Μακεδονικόν Ημερολόγιον*¹⁰ του Νίκου Σφενδόνη και το 1930 στη *Νέα Εστία*¹¹, ο στίχος είναι δεκαπεντασύλλαβος χωρίς την τομή στην όγδοη συλλαβή και επομένως ο ποιητής αρχίζει να σπάζει τα δεσμά του παραδοσιακού στίχου. Για το ποίημα μάλιστα αυτό ο Παλαμάς σε μια επιστολή του προς το Βαφόπουλο, με ημερομηνία 26/12/1927¹², γράφει: «Στὸ Ἡμερολόγιό τοῦ κ. Σφενδόνη εἶχα τὴν τύχη νὰ ξαναδιαβάσω τυπωμένα τὰ ποιήματά σου πού, χειρόγραφα, μὲ συγκίνησαν, καὶ μοῦ δόθηκε πάλι εὐκαιρία νὰ μεγαλοφωνήσω μιὰ καὶ δυὸ φορές τὴ «Θεσσαλονίκη» σου, πάντα βρίσκοντάς την ὠραιότερη, καὶ μὲ ὄλο τὸ συγκρατητὸ μουσικὸ χάλασμα τοῦ δεκαπεντασύλλαβου σου»¹³. Καὶ ὁ Κ. Χωρεάνθης γράφει: «...Στὰ «Ρόδα τῆς Μυρτάλης» (1931) τὸ παραδοσιακὸ συμπλέκεται μ' αὐτὴ τὴ νέαν αἴσθησι καὶ αὐτὸ φαίνεται στὴν εκφορὰ τοῦ στίχου, ὅπου ὁ δεκαπεντασύλλαβος... διαρθρώνεται σ' ἓνα ἀνεπιμένον συνήθως ρυθμὸ καὶ ἡ «λέξις» ἐπιλέγεται ἀπὸ τὴν καθημερινή, τὴν «εἰωθεῖα» διάλεκτο»¹⁴.

Κάποια ἄλλα στοιχεῖα οδηγοῦν στο συμπέρασμα ὅτι τὰ ποιήματα «Ἀπόφαση» καὶ «Πρόσεξε», ποὺ πρωτοδημοσιεύθηκαν τὸ 1931, πρέπει νὰ ἔχουν γραφῆ ἀρκετὰ χρόνια πρὶν. Ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς ἀναφέρει ὅτι τὸ ποίημα «Θεσσαλονίκη! Θεσσαλονίκη!» τὸ ἔγραψε «μόλις ἔχει τώρα πατήσει στὰ εἴκοσι τρία χρόνια»¹⁵ δηλαδὴ στὸ τέλος τοῦ 1925. Αὐτὸ βεβαιώνεται ὡς ἓνα σημεῖο ἀπὸ μιὰ επιστολὴ τοῦ Παλαμά πρὸς τὸ Βαφόπουλο:

Ἰ.Αθ. 21/3/27

Ἀγαπητέ μου ποιητή,

Συγχωρήστε με πὺν δὲ σὰς ἀποκρίθηκ' ἀμέσως, γιατί κ' ἐγὼ κατάντησα νὰ ζῶ κακομοιριασμένα καὶ μὲ συγκρατητὴς ἀκεφιές.

Ἔλαβα πρῶτα τὸ γράμμα σας καὶ τὴν ἄλλη μέρα τὰ ποιήματά σας...

Πρωτοδιάβασα τὴ «Θεσσαλονίκη! Θεσσαλονίκη!» Ὁ τελευταῖος τοῦ στίχου «ὁ θάνατος κάτω ἀπὸ δυὸ γλυκῶν ματιῶν τὸν ἴσκιον» μὲ ἤῤρεν ἀπὸ πολὺ πρῶτῆτερα συγκινημένο μὲ τὴ συγκίνηση πὺν νοτίζει τὰ μάτια μας· Μὴ νομίσετε πὺς λησμόνησα καὶ τὰ «Χαρτιά». Δείχνουν καὶ αὐτὰ τὴν εὐστροφία τῆς Μούσας σας»¹⁶.

Τὸ ποίημα «Τὰ χαρτιά» στὴν πρώτη ἐκδοσι τῆς συλλογῆς *Τὰ Ρόδα τῆς Μυρτάλης*, ἀλλὰ καὶ στὶς συγκεντρωτικὲς ἐκδόσεις *Τὰ Ποιητικὰ* (Ἀθήνα, «Εστία», 1970), *Τὰ Ποιήματα* (Ἀθήνα, «Κέδρος», 1978) καὶ *Ἀπαντα τὰ Ποιητικὰ* (Θεσσαλονίκη, Παρατη-

10. Περ. *Μακεδονικόν Ημερολόγιον*, Θεσσαλονίκη 1928, σ. 81.

11. Περ. *Νέα Εστία*, τεύχ. 90 (15-9-1930) 955.

12. Φαίνεται ὅτι ὁ Ν. Σφενδόνης εἶχε ἐκδώσει τὸ *Μακεδονικόν Ημερολόγιον* τὸ Δεκέμβριον τοῦ 1927 καὶ τὸ ἔστειλε ἀμέσως στὸν Παλαμά.

13. Βλ. ὅπ. παρ. σημ. 1, σ. 316-317.

14. Κ. Χωρεάνθης, Γ.Θ. Βαφόπουλου: Ἀπαντα τὰ ποιητικὰ, περ. *Διαβάξω*, τεύχ. 276 (11-12-1991) 126.

15. Βλ. ὅπ. παρ. σημ. 1, σ. 268.

16. Βλ. ὅπ. παρ. σημ. 1, σ. 282, 283, 285.

ρητής, 1990), είναι τοποθετημένο πριν από τα ποιήματα «Απόφαση» και «Πρόσεξε», και το ποίημα «Θεσσαλονίκη! Θεσσαλονίκη!» έπεται αυτών των δύο ποιημάτων. Μήπως από αυτή την τοποθέτηση, έστω και αν δεν τα μνημονεύει ο Παλαμιάς στην επιστολή του, έστω και αν δε δημοσιεύονται στο περ. *Μακεδονικόν Ημερολόγιον*¹⁷, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι είχαν γραφεί πριν το ποίημα «Θεσσαλονίκη! Θεσσαλονίκη!», επομένως το 1925; Ο Βαφόπουλος σε συνομιλία μας στις 29/6/1993 το επιβεβαίωσε προφορικά.

Μετά από αυτή την προφορική επιβεβαίωση του ποιητή, μπορούμε να πούμε ότι ο Βαφόπουλος, επειδή «είναι αυτός, που άνοιξε τὸ δρόμο στὴν ποιητικὴ ἀναζήτηση τῆς Σαλονίκης»¹⁸, και οι πριν από αυτόν ποιητές, άγνωστοι σχεδόν σήμερα, γράφουν παραδοσιακούς στίχους, είναι ο πρώτος νεοτερικός Βορειοελλαδίτης ποιητής και από τους πρώτους γνωστούς νεοτερικούς ποιητές της Ελλάδας, μετά τον Κ. Καβάφη και τον Τ. Παπατσώνη, αν λογαριάσουμε ότι και η συλλογή του Γ. Σεφέρη *Στροφή* εκδόθηκε το Μάιο του 1931. Και ο ίδιος ο ποιητής γράφει: «Στὴν κρίσιμη λοιπὸν ἐκείνη καμπὴ τῆς νέας μας ποίησης ἤρθαν κ' ἔπесαν τὰ «Ρόδα τῆς Μυρτάλης». Ἄν είχαν τυπωθεῖ στὴν «ἱστορικὴ» τους στιγμὴ, λίγα χρόνια νωρίτερα,... πρὶν γίνεῖ ἡ ἀποφασιστικὴ «στροφή»¹⁹, ἀναμφισβήτητα θὰ εἶχαν δικαιωθεῖ²⁰, κατὰ τὸ μέτρο πὸς ἀνταποκρινόταν ἡ ἐσωτερικὴ τους ἀξία πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ καιροῦ τους»²¹. Ἴσως γι' αὐτὸ ἕνας πολιτογραφημένος Θεσσαλονικιὸς ποιητής, ο Σαράντος Παυλέας, που γνωρίζει καλά την ποίηση του Βαφόπουλου, σε μια επιστολή του τον ονομάζει «πατέρα τοῦ ἐλεύθερου στίχου στὴ χώρα μας». Ο χαρακτηρισμός αυτός θεωρήθηκε υπερβολικός και ρωτήσαμε τον Παυλέα, 18/12/1988, μήπως τον αποδίδει στο Βαφόπουλο από φιλοφρόνηση. Μας απάντησε «Μα εγώ αὐτὸ πιστεύω. Είναι από τους πρώτους Νεοέλληνες ποιητές που έγραψαν σε ἐλεύθερο στίχο».

«Θεσσαλονίκη 28 Δεκ. 1970

Ἄγαπητέ μου φίλε ποιητή
κ. Γ.Θ. Βαφόπουλε

Αὐτὲς τίς μέρες πῆρα στὰ χέρια μου τὸν ὠραῖο καὶ ἐπιβλητικὸ τόμο τῶν Ἐπιπέτων Σας, ἐπιβλητικὸ καὶ σ' ἐμφάνιση καὶ στὸ ἐσωτερικὸ του περιεχόμενο. Δὲν ἦταν δυνατό νὰ γίνῃ καὶ διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν πατέρα τοῦ ἐλεύθερου στίχου στὴ χώρα μας, ὅταν ξεκινημένος ἀπὸ τὴν παράδοση θελήσατε νὰ ἐλευθερώσετε τὸ στίχο ἀπὸ τὰ δεσμὰ πὸς τὸν στένευαν. Ἦταν γιὰ μένα τὰ «Ποιητικά» Σας ἕνα ὠραῖο δῶρο, ἕνα ἀπόκτημα τῆς Νεοελληνικῆς μας ποίησης, εἶναι ἕνας «εὐαγγελισμὸς ἀκμῆς καὶ αἰσιοδοξίας» γιὰ τὰ σύγχρονά μας Γράμματα. Ὑπάρχει φῶς λοιπὸν ποιητικὸ στὴν πατρίδα

17. Βλ. ὅπ. παρ. σημ. 10, 12.

18. Π. Σπανδωνίδη, Η σύγχρονη λογοτεχνική Σαλονίκη, Θεσσαλονίκη, «Ο Ελληνισμός», 1960, σ. 28.

19. Αναφέρεται στη στροφή που έγινε στην ελληνική λογοτεχνία, αλλά και στη *Στροφή* του Γ. Σεφέρη.

20. Δηλαδή αν είχε τη δυνατότητα να τα εκδώσει ενωρίτερα σ' αυτόν θα ανήκε η τιμή ότι έφερε τη «στροφή» στη νεοελληνική ποίηση.

21. Βλ. ὅπ. παρ. σημ. 1, σ. 376.

μας και μάλιστα πολύ ποιητικό και ακέραιο Έλληνικό φῶς. Θυμήθηκα διαβάζοντας στην τύχη τὰ τραγούδια Σας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στο τέλος, στὴ μέση τὴν παλαιὴ θύμησή τους σὰ νὰ ἔτανε καινούρια, κι ἄλλα πάλι ποὺ δὲ γνώριζα μοῦ ἔδωσαν τὴν αἰσθητικὴ χαρὰ καὶ τὴν ἀπόλαυση μὲ τὴν μυστικὴ τους, τὴν ἐσωτερικὴ τους, τὴν ἀφθονὴ τους ἄνθιση.

Ἀγαπητὲ φίλε. Νὰ εἶσθε βέβαιος πὼς κομίσατε ἓνα μυστικὸ ρίγος στὴν Ἑλληνικὴ ποίηση. Θὰ βρῶ τὸν καιρὸ νὰ τὰ χαρῶ σ' ὄλη τους τὴν εὐτυχισμένη ἔκταση τῆς ἐμπνεύσεώς τους. Τὸ 1971 ἄς εἶναι πλήρες.

Μὲ πολλή φιλία
Σαράντος Παυλέας».

Ερ. Ζέλλιου Ὁ ποιητὴς Σαράντος Παυλέας καὶ τὸ ἔργο του (1939-1988), Θεσσαλονίκη 1991, σ. 498 (διδακτορικὴ διατριβή, δακτυλόγραφο).

ΕΡΑΤΩ ΖΕΛΙΟΥ-ΜΑΣΤΟΡΟΚΩΣΤΑ

ΓΡΑΒΑΤΑ

Γ Ρ Τ Α
Α Α
Β
Ε Ν Α
Λ Ο Υ Ρ Ι
Π Ο Υ Τ Ο
Φ Ο Ρ Ο Υ Ν Ε
Ε Ν Ω Θ Α Τ Α Ν
Κ Α Λ Υ Τ Ε Ρ Α
Ε Ν Α Σ Κ Ο Ι Ν Ι
Γ Ι Α Ν Α Π Η
Γ Ο Υ
Ν Ε

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΣΤΟΝ ΓΙΑΤΡΟ ΠΕΤΡΟ Α. ΖΕΜΕΝΙΔΗ
ΓΙΑ ΤΟ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟ

*Χαρούμενος ό δρόμος που όδοξάζει ό κόπος σου,
στεφάνι χρυσαφένιο, πορφυρός μανδύας·
έσύ δουλεύεις τή φιλευσπλαχνία με πάθος νεανικό.*

*Ήν τά παιδιά με βλέμμα άγαπητό σε σκέπουν
κέρδισες τόν παράδεισο.*

*Κι οί μάνες που κοιτούν τήν πράξη σου
κοσμούν τό επώνυμό σου άνώνυμα κι ευάγγελα
με τή δοξολογία του άζήτητου χαμόγελου.*

*Ής έχει ό Ήψιστος τήν ψήφο τών παιδιών τής Βόρειας Ήπειρος
γιά τήν κατάταξη σου στα θρανία τών εκλεκτών.*

ΣΤΑ ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ
ΤΟΥ ΓΣΠ

*Ήθλητική έκφραση τής Λευκωσίας
μ' έλληνικά φωνήεντα κεφαλαία
τόν εκατόχρονο ύμνο σου σαλπίζω
του στίβου τίμιος έραστής και λάτρης.*

*Ήδω τ' αρχαίο μας πνεύμα κυματίζει
σε άθλήσεις εκλεκτές, τιμή στον ήλιο
του άρκαδικου μας παρελθόντος, μέλλον
ευαγγελίζοντας στα νέα βλαστάρια.*

*Ήηλά τό μέτωπο, βλαστοί τής Κύπρου,
τήν έξοχη άμιλλα θεά να ύμνεΐτε.
Ή νίκη πέρα ευγενικά σās νεύει.
Νίκη μεγάλη μόνο ή Έλλάδα.*

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΕΝΑ ΑΠΟΓΙΟΜΑ ΕΥΤΥΧΙΑΣ

(Διήγημα)

Ο Κώστας δούλευε στην Τράπεζα της Ελλάδος, χάρις στην παρέμβαση του θείου της γυναίκας του, της Βασιλικής. Έφυγε νωρίς από την Εριουργία που δούλευε πριν, είχε δεν είχε εκατό μεροκάματα. Έφυγαν κι από το υπόγειο του Περισσού. Μετακόμισε στην Καλλιθέα, σ' ένα προσφυγικό δωμάτιο που του παραχώρησε ο κουνιάδος του.

Στην Τράπεζα αν και δεν είχε τελειώσει το Γυμνάσιο κατάφερε να μπει καλά στη δουλειά, κλητήρας στην αρχή, πήρε κάποιους βαθμούς αργότερα. Τελικά πέρασε και στο συνδικαλισμό – είχε μέσα του μια έφεση επικοινωνίας με τους άλλους.

Με δάνειο πήρε ένα τριάρι στην οδό Δημητρακοπούλου – πάλι στην Καλλιθέα. Μόλις μετακόμισαν η Βασιλική άναψε το καντήλι στο εικόνισμα κι ευχαριστούσε για ώρες το θεό που τους αξίωσε να μπουν κάτω από δικό τους κεραμίδι. Τόσα χρόνια στα χαμόσπιτα, στα υπόγεια, στο νοίκι που ήταν ένα αβάσταγο βάρος.

Είπαν να παραγγείλουν καινούρια επίπλα. Οικονομία από δω οικονομία από κει τα κατάφεραν. Δεν έβγαιναν να πάνε πουθενά – όπου να πας πρέπει νάσαι με το χέρι στην τσέπη.

Μάζεψαν την προκαταβολή, έστρωσαν το χαλί – δώρο της νύφης τους από τη Λάρισα – για να δουν σε τι χρώμα πρέπει να παραγγείλουν τα βελούδα των επίπλων και της κουρτίνας. Μελί, κάτι τέτοιο. Τα παρήγγειλαν. Κανόνισαν να τάχουν όλα του Αγίου Κωνσταντίνου που θα γιόρταζε ο Κώστας κι η κόρη τους η Ελένη.

Η Βασιλική σφουγγάριζε και ξανασφουγγάριζε τα δωμάτια – προπαντός το σαλό-νι που θάμπαιναν τα καινούρια επίπλα. Τα φέρανε όταν ήταν αποκαμωμένη από τις δουλειές. Έτοιμα και τα γλυκά για τη γιορτή, τα λουλούδια, τα κάδρα. Ένα όμορφο του Τηνιακού τόφερε ο αδερφός της και το κρέμασε πάνω από τη σιφονιέρα. Τι ωραία που πήγαινε! Έδενε μια χαρά με όλα του σαλονιού. Άλλαξε όπι το σπίτι ολόκληρο. Και ψυχική διάθεση οι νοικοκυραίοι του. Δε χόρταιναν να βλέπουν το κρυστάλλινο τραπέζι στη μέση, τις πολυθρόνες με το μελί βελούδο, τις σκαλιστές καρέκλες.

– Εδώ θα μπει η τηλεόραση.

– Εκεί το βάζο. Α! όχι εδώ πιο καλά.

Κάθησαν στον καναπέ. Κυττάχτηκαν στα μάτια. Χρόνια είχαν να κυτταχτούν έτσι. Κι ανακάλυπταν ο ένας στον άλλον μια αγαλλίαση.

– Επιτέλους μπήκαμε σε δικό μας σπίτι.

Δεν τόλεγαν. Μα αυτό ήθελαν να πουν.

Της έπιασε απαλά το χέρι.

– Τόσα χρόνια σε βασάνιζα. Σε κούραζα. Μα κι εγώ είχα τις σκοτούρες, τα παιδιά, το λίγο μισθό, τα χρέη...

– Δεν πειράζει, Κωστάκη μου, του αποκρίθηκε εκείνη – με μια τρυφερότητα πα-ράξενη. Όλα θα πάνε καλά από δω και πέρα. Έδοξε ο θεός και ταχτοποιηθήκαμε. Κι αν δεν ξεσπούσες τα νεύρα σου σε μένα σε ποιον θα τα ξεσπούσες; Στο γείτονα;

Την άλλη μέρα στη γιορτή του όλα πήγαν μια χαρά. Μόνο που η ευχαρίστηση της Βασιλικής, βρισκόταν κάτω από μια βαριά σκιά. Το βράδυ καθώς πλενόταν, το χέρι της

ασυναίσθητα ψαχούλεψε το στήθος της. Έμεινε σαν κεραυνόπληχτη. Ένα γρομπαλάκι που είχε ανακαλύψει πριν από καιρό και δεν του έδινε σημασία, είχε μεγαλώσει κι είχε ρουφήξει τη ρόγα προς τα μέσα. Ένα ρίγος διαπέρασε ολόκληρο το κορμί της. Καρκίνος; Κι από κείνη τη στιγμή ο φόβος φώλιασε μέσα της, απειλητικός. Δε μίλησε, δεν ήθελε να χαλάσει τη γιορτή του άντρα της, τη χαρά των δικών της καθώς της εύχονταν τα χρόνια πολλά και τα καλορίζικα για το σπίτι που έλαμπε από καθαριότητα και ομορφιά. Διαισθάνονταν πως όλες αυτές οι ευχές ήταν τώρα μια ειρωνία της μοίρας της.

★ ★ ★

Την άλλη μέρα ο γιατρός της είπε να μπει αμέσως στο Νοσοκομείο για μαστεκτομή. Ήταν στ' αλήθεια καρκίνος. Η βιοψία ήταν θετική.

Εγχειρισμένη καθώς ήταν κύτταζε έξω κατά την πόλη από το παράθυρο του Νοσοκομείου. Άκουγε την οχλαβοή του κόσμου και λογάριαζε:

– Μια ολόκληρη ζωή με κατατρεγμούς, με ορφάνια, με βάσανα, με αρρώστειες, με δυσκολίες. Μια ζωή, που τι μου χάρισε; Τη χαρά μονάχα ενός απογεύματος. Τότε που φύγαμε από τα κρύα υπόγεια και μπήκαμε στο δικό μας σπίτι και μας ήρθαν τα καινούρια έπιπλα... Τίποτ' άλλο πια καλό δεν θυμάμαι στα τόσα χρόνια που περπατούσα στους δρόμους των απογοητεύσεων και των αναστεναγμών. Δε μ' άφηνες λίγο ακόμα στην ψευδαίσθηση εκείνης της ευτυχίας, θεούλη μου! Όχι για πολύ. Λίγα μονάχα απογεύματα σαν κι εκείνα, μου έφταναν...

ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΤΑΦΥΛΑΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΠΥΡΑΜΙΔΑ

Στο πλούσιο πολύμορφο
συγγραφικό έργο
του Κύπρου Χρυσάνθη

*Με λυρικούς ανασασμούς
Με λυπημένες ώρες
Σε ξάστερους γλυκούς καιρούς
Σ' αγώνες και σε μπόρες
Νότα στη Νότα πλάθεται
Με της καρδιάς τ' ανάμα
Μ' όλα της Μούσας τ' ακριβά
Κι υψώνεται σαν θάμα
Περήφανα ασυνόρεντα
Κληρονομιά κι ελπίδα
Στα Ελληνικά τα Γράμματα
της Κύπρου Πυραμίδα.*

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ
(Θεσσαλονίκη, 1994)

ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΑΝΑΓΚΗ

Μετά τις παραισθήσεις
και τις άχρωμες οπτασίες
έρχεται το φως.
Οι μαργαρίτες το περιμένουν
κάθε πρωί
αφού οι χίμαιρες οργιάζουν το βράδυ.
Σήμερα όμως, το φως θ' αργήσει
Ο άνθρωπος χρειάζεται
λίγο ακόμη
να ονειρευτεί

ΑΝΑΓΚΗ

Είναι μέρα ξεχωριστή
η σημερινή
Τέτοιες μέρες
στέκομαι ψηλά στο βουναλάκι
και ψάχνω το περιστέρι του Νάε
Αν φέρει ελιά
η πλημμύρα έχει πάψει
Αν έρθει μ' άδειες τις φτερούγες
μια νέα πλημμύρα θ' αρχίσει

Το περιστέρι του Νάε
το βρήκα χτες
σκοτωμένο από πέτρες

Μ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΟΠΩΣ ΤΑ ΦΤΕΡΑ ΤΟΥ ΓΛΑΡΟΥ

Γιατί κινήσαμε
 για το δύσβατο μονοπάτι τούτο
 με την καρδιά μας
 στη χούφτα μας
 αφήνοντας πίσω
 τ' αριθμητήριο
 το τετράδιο
 άδειο και
 η ψυχή μας σαν τα
 φτερά του Ίκαρου
 προσηλωμένοι σ' ένα
 παράξενο φως
 στην κορφή του βουνού;
 Γιατί περιγελούμε το φόβο
 το βράδιασμα τούτο
 γράφοντας με τις
 πληγές μας τ' όνομά σου
 στ' ασημί φύλλωμα
 της ζυγαριάς;
 Πώς βουλιάζαμε

μάτια μου
 μέσα στη λάσπη τούτου
 του βουνού
 λαχταρώντας τα υγρά
 χείλη της Άνοιξης
 όταν εκείνοι
 μας πρόλαβαν βιάζοντάς την
 και τα ουρλιαχτά τους
 μας τύφλωσαν;
 Αυτή τη θλίψη
 πώς να την ξεχωρίσεις
 από το θάνατο;
 Γονάτισε για πρώτη σου
 φορά και προσευχήθου
 στον ήλιον
 τη συντεφένια πόρτα
 π' αναδύεται
 ανοίγοντας
 όπως τα φτερά
 του γλάρου

Α. ΣΙΣΜΑΝΗΣ

ΠΕΝΘΟΣ

Ο μέγας εὐεργέτης τοῦ Ε.Π.Ο.Κ. καὶ τῶν γραμματῶν Μιχαλάκης Κυθραϊώτης.

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΕΝΑ ΣΧΟΛΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Πάντοτε ο πνευματικός μόχθος, καλύτερα ο μόχθος για τα γράμματα, είχε βασικά τή φιλοδοξία και κανένα κέρδος, γι' αυτό ταυτόχρονα δεχόταν έπαινο αλλά και τή λύπηση, που άπονέμεται στο χαμένο κόπο. Όστόσο υπάρχουν άτομα που δέχονται αυτή τή θυσία του μόχθου για τα γράμματα, συχνά χωρίς τό όνειρο τής άνταμοιβής. Δυστυχώς ο έπαινος, όπως κατάντησε σήμερα, περιέχει σέ μεγάλο βαθμό τή... λύπηση κι είναι στην καταναλωτική μας κοινωνία χωρίς κανένα αντίκρουσμα.

Ο Κώστας Προυσής σέ μάν επιφυλλίδα του (Φιλελεύθερος, 22, 23, 24 Μαΐου 1991) γράφει και τά εξής:

«...Η «Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών» έχει πάνω από εξήντα χρόνια γόνιμη και ευδόκιμη αλλά δύσκολη ζωή. (Ιδρύθηκε τó 1937). Η ποικίλη επιστημονική δράση της την έχει ανυψώσει στη συνείδηση της Κύπρου, της Ελλάδας και πιο πέρα ακόμη. Ιδιαίτερα τó ετήσιο επιστημονικό δελτίο της «Κυπριακά Σπουδαί» είναι γνωστότατο και εκτιμάται πολύ από Πανεπιστήμια και άλλα ανώτερα εκπαιδευτικά και πνευματικά ιδρύματα στην Ευρώπη και στην Αμερική.

Αλλά κατά τα τελευταία δέκα-δεκαπέντε χρόνια ξέρω πως οι «Κυπριακές Σπουδές» πολλές φορές κινδύνευσαν να σταματήσουν, και από έλλειψη δημοσιεύσιμης συνεργασίας και για λόγους οικονομικούς. Μερικά μάλιστα από τα παλαιότερα μέλη της «Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών», στυλοβάτες της, σάμπως να έχασαν την πίστη τους στο βιώσιμό της και ήταν έτοιμοι «να τά κλείσουν» και να διαλύσουν την Εταιρεία. Ευτυχώς ο Κύπρος Χρυσάνθης, που τώρα είναι ο Πρόεδρός της, με την επιμονή και τή συνέπειά του, συνέχισε και συνεχίζει άφοβα τή λειτουργία της Εταιρείας και τή έκδοση του περίφημου δελτίου της.

Όμως η «Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών» αντικρύζει ακόμη πολλές δυσκολίες, οικονομικές, κυρίως, που φοβούμαι πως δεν θα μπορέσει ο Χρυσάνθης μόνος του να τις υπερνικήσει τούτη τή φορά. Γι' αυτό, πολύ περισσότερο από κάθε άλλη φορά κι από οποιαδήποτε άλλη υπηρεσία του, χρειάζεται τώρα τήν αρωγή και τή συμπαράσταση όλων μας, μικρών και μεγάλων, επίσημων και ανεπίσημων, ατόμων και Οργανισμών, για τή σωτηρία, τήν κανονική και άνετη συντήρηση, τήν ενίσχυση και τή σίγουρη συνέχιση της ζωής της Ε.Κ.Σ. Τό ετήσιο επιστημονικό Δελτίο της, τó Μουσείο Λαϊκής Τέχνης και οι άλλες εθνικές και πνευματικές δραστηριότητές της, δίνουν στην «Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών» τήν προτεραιότητα για τήν άμεση και πλούσια βοήθειά της. Είναι καθήκον όλης της Κύπρου να κρατήσει τήν Εταιρεία ζωντανή, ισχυρή και παραγωγική...»

Είναι δεχτά τά σχόλια του Προυσή, που άνηκε στην ίδια τάξη των πνευματικών ομοιοπαθών (πρόσφατα αποδήμησε στους ουρανούς).

Θά πρόσθετα πώς δέν είμαι μόνος στην προσπάθεια υπερνίκησης των δυσκολιών, αλλά και τó Διοικητικό Συμβούλιο (Γ.Κ. Ίωαννίδης, Α. Σπυριδάκης, Άννα Μαραγκού, Έλένη Παπαδημητρίου, Παύλος Χατζημάρκος και Άντρέας Πιτσιλλίδη). Προπάντων όφειλω νά τονίσω με τίσ άπειρές μας εύχαριστίες τή γενική συμπαράσταση του Άρχιεπισκόπου Κύπρου και Έθνάρχη κκ.

Χρυσοστόμου. Ἄλλα και νά σημειώσω τήν υπεύθυνη έκδοτική γιά τό Δελτίο τῆς Ἑταιρείας ἐργασία τοῦ Γιώργου Κ. Ἰωαννίδη, τήν ἀπολύτως ἀφιλοκερδή, και πολύμοχθη.

Τέλος τονίζω πῶς θά συνεχιστεῖ ἡ ἐξυτηρέτηση τῆς κυπριακῆς ἐπιστήμης μέ τό «Δελτίον τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν» και μέ τό «Μουσείο Λαϊκῆς Τέχνης» πού πολλά χρωστᾶ στὸν ἀείμνηστο Ἄ. Διαμαντῆ.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ο Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΚΡΙΝΕΙ ΤΑ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΒΙΒΛΙΑ

Δημοσθένης Ζαδέ: «ΜΑΡΘΑ», Αθήνα 1994

Από την άποψη της τεχνικής η νουβέλα του Δημοσθένη Ζαδέ «Μάρθα» είναι πεζογράφημα μαστορικό. Οι ψυχολογικές καταστάσεις κυριαρχούν στην εξέλιξη της ιστορίας, από κείνες τις φυσιολογικές έως στις υστερικές, πάντοτε καλά τοποθετημένες μέσα στη διήγηση. Πολλή ανθρωπιά συχνά εμφανίζεται, χωρίς να το επιδιώκει ο συγγραφέας. Πολύ παράδοξα αρχίζει η διήγηση με την προαίσθηση που πραγματοποιείται κάπως αφύσικα (και εξηγείται αργότερα, και τούτο κι όλας διεγείρει την περιέργεια. Και τελειώνει η ιστορία έστω και κάπως απότομα με ένα εντυχές τέλος (προσωπικά ως γιατρός το βλέπω ως επιτυχία στην όλη διαδικασία, ανεξάρτητα αν μπορούσε να βρεθούν άλλες «κορυφώσεις»).

Ο Άγγελος, υπάλληλος και παράλληλα σπουδαστής, ολομόναχος στην Αθήνα, μάλλον μοναχικός τύπος, μια μέρα ξυπνά με το προαίσθημα κάποιας ενδιαφέρουσας συνάντησης. Αναζητά την πραγματοποίηση του προαισθήματος αυτού σε πολύωρη περιπλάνηση στην Αθήνα, καταλήγει στο γραφείο του και αργότερα σε ένα κινηματογράφο συναντά δίπλα του μια κοπέλα χαρακτηριστικά όμορφη. Την πληγαίνει σπίτι του, ζει πολύ χαρούμενες στιγμές μαζί της, κάνει έρωτα, κι ύστερα τη χάνει. Αρχίζει πια τις επόμενες μέρες να την αναζητεί και να νιώθει χαμένος με την υποψία πως όλα αυτά έγιναν στη φαντασία του παρά στην πράξη. Όμως κάποια τηλεφωνήματα απ' τη Μάρθα και κάποιες νέες συναντήσεις, μια στην παρουσία ενός φιλικού ζευγαριού, βεβαίωσαν το δεσμό κι άρχισε πια μια νέα ταραγμένη ψυχολογική κατάσταση στον Άγγελο. Ξαφνικά ένα τηλεφώνημα από ψυχιατρική κλινική αλλάζει τα πράγματα. Ο θεός της Μάρθας, γιατρός, διηγείται τα οικογενειακά της ανειψιάς του και προτείνει στον Άγγελο να τον βοηθήσει στη θεραπεία της, κυρίως με την επάνοδο της μητέρας της, που τη θεωρούσε η Μάρθα πεθαμένη από χρόνια. Αρχίζει πια η θεραπεία διά της εξομολογήσεως κατά την οποία η Μάρθα ξαναξεί τα επεισόδια που τη συνταράξανε στα παιδικά της χρόνια, δηλαδή την αυτοκτονία του πατέρα της με πιστόλι και τον απαγχονισμό της μάνας της, μ' όλο που η μικρή την τράβηξε και με τις φωνές της τη βοήθησε να επιζήσει. Συνταράσσεται η Μάρθα, αλλά κατορθώνεται με αυτά η θεραπεία της. Σε λίγους μήνες ειδοποιείται η μητέρα της, που ζούσε μιαν έκλυτη ζωή στη Θεσσαλονίκη, αλλά πείσθηκε από τον Άγγελο να ρθει να συναντήσει την κόρη της Μάρθα για να πεισθεί τούτη πως η μάνα της ζει. Γίνεται και ο γάμος Άγγελου και Μάρθας, που αναχωρούν στο γαμήλιο ταξίδι τους. Η αξία της νουβέλας αυτής του Ζαδέ στηρίζεται στις περιγραφές των ψυχολογικών καταστάσεων των δυο κύριων χαρακτήρων, του Άγγελου και της Μάρθας, που εμφανίζονται με σειρά επεισόδια. Παρόλες τις κάπως λεξικές δυσκολίες, (το ύφος του Ζαδέ δε βρίσκεται στα σημερινά μέτρα), νιώθεις ένα παλμό στην έκθεση των γεγονότων και όχι απλή αφήγηση. Αλλά και το θέμα δεν είναι κοινότυπο. Ίσα - ίσα σε προβληματίζει στο ανθρώπινο ψυχολογικό πεδίο, χωρίς κοινωνικές και πολιτικές επιδιώξεις, που συχνά ενοχλούν.

Χρήστος Ε. Κατσιγιάννης: «Μοναχόλυκος», Αθήνα 1994

Ποίηση στοχαστική, με έξυπνο τρόπο δοσμένη, περιλαμβάνει η συλλογή «Μοναχόλυκος» του Χρήστου Ε. Κατσιγιάννη. Ξεκινά ο ποιητής το λόγο του με το «Απόσταγμα», δυο στίχους, και συνεχίζει αυξάνοντας τον αριθμό τους, αλλά πάντοτε ως αποστάγματα πείρας και σοφίας, από την καθημερινή μας ελληνική ζωή. Καθημερινή η λέξη με καθημερινές εικόνες, συχνά σε τρόπο παροιμιακό και στα πιο πολύστιχα ποιήματα, μας μιλά κάποτε με γλωσσικά - παρηχητικά σχήματα. Θα 'λεγα ένας παππούς μας συμβουλεύει με ακαριαίο λόγο, καμιά φορά με διηγηματικές προσθήσεις και αυτοκατηγορίες, όπως π.χ. στο ποίημα «Το καράβι της Κερύνιας» που τελειώνει ως εξής:

*...παραδομένο στις μέρες μας κι αυτό
από ανέλληνες Έλληνες
στους σύγχρονους βαρβάρους.*

Ανδρέας Χρίστου Πούλλος: «Επί τω Θανάτω», Λευκωσία 1994

Ο ποιητής Ανδρέας Χρίστου Πούλλος χρησιμοποιώντας τις τυπικές κατά παράδοση εκφράσεις, που όλοι τις αντικρίσαμε στον καθημερινό δημόσιο βίο μας, συχνά με κάποια στενοχώρια, δίνει μια ιδιαίτερη ένταση του ειρωνικού τύπου σχολιασμού του για γεγονότα, συνήθειες, προπάντων πίστεις και πεποιθήσεις. Επιπλέον, με την ανάμιξη παραδοσιακών φράσεων λαϊκού τύπου ή παροιμιακού, μέσα στις στάσιμες τυπικές ορολογίες, δημιουργεί μια ζωντανή ατμόσφαιρα, ένα είδος ελκυστικού στην παραξενιά του λόγου, που πραγματικά σε κεντρίζει. Τούτο ακριβώς το ύφος επαναλαμβάνεται και στη νέα του ποιητική συλλογή «Επί τω θανάτω» με κάποιο πιο έντονο τρόπο.

Τα θέματα της συλλογής αυτής έχουν τον κοινωνικό χαρακτήρα ανάμικτο με τις υπαρξιακές πίστεις. Όμως ο στόχος ολοφάνερα είναι κοινωνικός. Τα κοινωνικά θέματα, οι Αμνοί, ο νομοταγής πολίτης που αφυπηρετεί, που είναι ηλίθιος μέχρι γαϊδουριάς, η απολογία γραμματέων και φαρισαίων, το σύστημα μαθητείας στο οποίο οι επιτήδαιοι μαθητές ξεπερνούν τους δασκάλους των σε όλες τις μεθόδους, η δολοφονία του Μαρά, όπου με το «ίδιο νόμισμα πλήρωναν οι δολοφόνοι τους δολοφόνους», το γερό σκαρί που δίνει σε όλους δουλειά... γενικά η ανάμιξη κοινωνίας, Κράτους, Εκκλησίας, Ιστορίας για ύποπτες προωθήσεις, αποτελούν το στόχο του ποιητή κι όλα αυτά τα διακωμωδεί, τα σαρκάζει, τα κτυπά αλύπητα.

Όμως, ιδιαίτερότητα βρίσκω στο ύφος του Πούλλου κι αυτό ξεχωριστά με ενδιαφέρει. Στις καθαρευουσιάνικες και στις γνωστές ιστορικές φράσεις παρεμβάλλονται ξαφνικά συνηθισμένες φράσεις παροιμιακές ή χαρακτηριστικές καταστάσεων, που δίνουν, βέβαια, εκφραστική ποικιλία, κυρίως όμως τονίζουν μια κατάσταση και δίνουν ταυτόχρονα ένα πλάτος στην άποψη. Δίνεται εδώ ένα δείγμα, το ποίημα «Περί Ανέμων και Υδάτων»:

ΠΕΡΙ ΑΝΕΜΩΝ ΚΑΙ ΥΔΑΤΩΝ

*Εσείς ομιλείτε περί Ανέμων και Υδάτων
Αναφέρεσθε σε πράγματα καθόλου απτά, μη ψηλαφητά
Εμείς ομιλούμε περί της ζέουσας πραγματικότητας
της ρευστής καθημερινότητας
Συσκοτίζετε τα φαινόμενα με νεφελώδεις προσδιορισμούς
τα φορτίζετε μ' εκρηκτικούς συναισθηματισμούς
κάνετε το κάθε πράγμα να φαντάζει μ' αμετακίνητο ογκόλιθο
Εμείς, αντιθέτως, τα γειώνουμε με την ψυχράν μας λογική
τα επαναφέρουμε στην προτέραν ουδετέρα τους κατάσταση
ούτε κύριο ούτε ζέστη*

*Μια μέση κατάσταση
Ένας υποχρεωτικός συμβιβασμός
να βολευόμαστε όλοι
όλοι να αισθανόμαστε ευχάριστα
με τις κλιματολογικές μας συνθήκες
ήσυχοι με τα τετρίπια των καιρών
ασφαλείς από τη μετακίνηση των ρευμάτων
ανεπηρέαστοι από τις θερμές και ψυχρές
εναέριες μάζες*

Ιάσων Ευαγγέλου: «Αισθητικές απομυθοποιήσεις», Αθήνα 1991.

Εκφράζω ξεχωριστή εκτίμηση για τα δοκίμια που περιλαμβάνει το βιβλίο «Αισθητικές απομυθοποιήσεις» του γιατρού και φιλόλογου - φιλόσοφου Ιάσωνα Ευαγγέλου. Έντιμα και με ειλικρίνεια και αφοβία κοιτάζει τα θέματά του ο δοκιμιογράφος, εκφράζει πλούσια την άποψή του ώστε να σε ελκύει το ύφος του, χρησιμοποιεί το λόγο των άλλων για να ενδυναμώσει τη θέση του και δίπλα στο στοχασμό και την ερμηνεία διαφόρων σημείων μιλά με ένα συναίσθημα που διοχετεύει στις φράσεις του και σε υποχρεώνει να δεις με το νου και την καρδιά τα όσα πιστεύει και υποστηρίζει.

Μια σύντομη αντίκριση των δοκιμιών θα βοηθήσει και το δικό μας εν πολλοίς εγκριτικό λόγο.

Το δοκίμιο «Το ωραίο και το άσχημο στην τέχνη» αναφέρεται στην ιδέα «ωραίο» και πώς το εξυπηρετούν οι τέχνες και οι διάφορες σχολές, για να καταλήξει ο δοκιμιογράφος πως «Σήμερα είναι αναγκαία η ανοικοδόμηση, στα μέτρα του ανθρώπου, μιας τέχνης που ν' απέχει εξίσου από ένα ρεαλισμό γεμάτο αγοραία νοήματα κι έναν ερμητισμό που κατάντησε να μην καταλαβαίνει πολλές φορές τον εαυτό του».

Το δοκίμιο «υποκειμενική και αντικειμενική αισθητική» εξετάζει το τι είναι αντικειμενική αισθητική και καθορίζει τους κυριότερους παράγοντες που επαληθεύουν την ύπαρξή της. Και καταλήγει ο λόγος του δοκιμιογράφου με το εξής: «Θα πρέπει λοιπόν να πεισθούμε πως πλάι στο προσωπικό γούστο υπάρχει η αντικειμενική αισθητική πραγματικότητα, σαν κοινός παρονομαστής κλάσματος».

Το δοκίμιο «Δασοκόων, ένας κώδικας αισθητικής» αποδεικνύει πως ο «ύψιστος νόμος της εικαστικής τέχνης ήταν η μίμηση και απόδοση του ωραίου» σύμφωνα με τους Έλληνες, γι' αυτό ο τεχνίτης απόφυγε την παραμόρφωση.

Ακολουθούν τρία συγγενικά στις βασικές αρχές δοκίμια τα εξής: «Η α-ποιητική ποίηση», «Η ά-μουση μουσική» και «η αν-εικονική ζωγραφική». Σ' αυτά εξετάζονται με αρκετή λεπτομέρεια και με συμπάρασταση της γνώμης και άλλων ειδικών, οι παρεκκλίσεις από τις βασικές αρχές των τριών αυτών τεχνών από τις διάφορες αισθητικές σχολές, που παραβιάζουν την απόδοση και την αποδοχή τους από τον επαρκή φιλότεχνο.

Το δοκίμιο «Παραδοσιακή και μοντέρνα ζωγραφική» συμπληρώνει κατά κάποιον τρόπο το δοκίμιο «Αν-εικονική ζωγραφική» με την έκθεση των κυριότερων ρευμάτων στην τέχνη αυτή (κλασικισμός, ρομαντισμός, ρεαλισμός, εμπρεσιονισμός, συμβολισμός, εξπρεσιονισμός, κυβισμός κλπ). Το δοκίμιο αυτό κλείει με μια περιληπτική έκθεση για τον αισθητικό ρεαλισμό και τον αισθητικό ιδεαλισμό κατά τον Ε. Παπανούστο.

Πολύ ενδιαφέρον (για μας τους μη ειδικούς) είναι το δοκίμιο «Ο χορός και το μπαλέτο». Παρόλη τη συντομία του ο δοκιμιογράφος είδε το χαρακτήρα του και τη σχέση του με τη μουσική, τη σκηνή και το ρομαλισμό.

Στο δοκίμιο «Τα κίνητρα της καλλιτεχνικής δημιουργίας» ο συγγραφέας με πολύ στοχασμό συζητεί τις διάφορες σχετικές θεωρίες (της έμφυτης καλλιτεχνικής ροπής, τη χρησιμοθηρική θεωρία, τη μιμητική, του παιγνιδιού και άλλες) και προχωρεί στον καθορισμό των κινητήριων παραγόντων, που δρουν αποφασιστικά στην καλλιτεχνική δημιουργία (πνευματική ηδονή και λύτρωση, πόθος αθανασίας, ανάγκη εξομολόγησης και άλλοι). Το δοκίμιο αυτό άπτεται πολλών καταστάσεων του δημιουργού με πολλή ευρύτητα.

Όμως, πολλά προσφέρει στον καθένα (ποιητή και φιλότεχνο) το δοκίμιο «Απόψεις για την ποίηση, τους ποιητές και τους οπαδούς», που αποτελείται από εννέα ενότητες και καλύπτει πολλά προβλήματα της ποίησης με ποικίλο τρόπο, από το φιλοσοφικό αντίκρισμα έως την πρακτική πλευρά τους (οι πηγές της ποίησης, η ψυχοσύνθεση του ποιητή, ποίηση και μουσική η κριτική του ποιητικού λόγου και άλλα).

Το βιβλίο αυτό του Ιάσωνα Ευαγγέλου προσφέρει πολλά και στους ειδικούς αλλά κυρίως στους ενδιαφερόμενους για την καλλιτεχνική ζωή. Σε αυτούς τους δεύτερους δίνει αρκετές πληροφορίες, συζητεί κάποιες αμφιβολίες τους, τους βάζει σε μια εύκολα κατανοητή γραμμή τα καλλιτεχνικά προβλήματα και τους προτρέπει να δουν με μια ευρύτερη ματιά το μέγα νόημα που κλείει το «Ωραίο» το οποίο, όπως λέγει «η τέχνη διά μέσου του ωραίου και της αισθητικής συγκίνησης ξέρει κυρίως να εξυψώνει αλλά και να αδελφώνει τους ανθρώπους».

Κώστα Γιωργαλλίδη: «Ανορθόγραφα συνθήματα», Λευκωσία 1992.

Η ποιητική συλλογή «Ανορθόγραφα συνθήματα» του Κώστα Γιωργαλλίδη αρχίζει με τις μνήμες του Απελευθερωτικού Αγώνα μας 1955-1959, ενώ παράλληλα εκφράζει διαμαρτυρία για τους «ηδονισμούς» των διαφόρων, δικών μας και ξένων, για να τελειώσει με το παράπονο πως στην «ψυχοχωνεύτρα λευτεριά» όλα τα δώσαμε. Όλη η πρώτη ενότητα της συλλογής με τίτλο «Του αγώνα της συμφοράς» λίγο - πολύ απηχεί το παράπονο για το πάθημά μας με το πραξικόπημα και την εισβολή των τούρκικων ασκεριών μετά την οποία οι εκπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων από το μπαλκόνι ειρωνικά κοιτούσαν τους ρακένδυτους και τις μαυροφορούσες και με απάθεια δέχονταν τα μηνύματά τους. Ακολουθούν τα δυο εκτεταμένα ποιήματα της πρώτης ενότητας δυο τρία λυρικά παράπονα για να γεννηθεί μια αισιοδοξία στο ποίημα «Ανατολή»:

*«Αύριο θα βγάλουμε τα κράνη
να χαιρετίσουμε τον ήλιο,
που θα μας στείλει τις αχτίδες του
και θα μας λούσει με το φως του,
και θα 'ρθει σαν βασιλιάς
αγκαλιά με τη νύφη,
τη λύτρωση,
αγκαλιά με τη νύφη,
τη Λευτεριά.»*

Η δεύτερη ενότητα με τίτλο «της ζωής» περιλαμβάνει ποιήματα, στα οποία η αγάπη προς τον πλησίον εκφράζεται άμεσα και κάποτε έμμεσα, τη νιώθεις από το ξεχείλισμα του αισθήματος ή από τις αναφορές στο Χριστό, που προσωποποιεί την αγάπη και παρέχει στον άνθρωπο τη συγχώρεση. Μάλιστα με το τελευταίο ποίημα «Φύλλο πορείας» δίνεται η αγάπη προς το συνάνθρωπο, το οποίο μεταφέρεται εδώ:

ΦΥΛΛΟ ΠΟΡΕΙΑΣ

*Στρατιώτης Κωνσταντίνος
του Ιωάννη και της Ευρυδίκης
μητρώο λευκό*

ανδραγάθημα μηδέν
 αποτάσσεται με βαθμό δειλού
 γιατί αρνήθηκε
 να σκοτώσει εξ επαφής
 αποτάσσεται με βαθμό άνανδρου
 γιατί αρνήθηκε να επιδείξει
 το επιβαλλόμενο μίσος
 για τον εχθρό
 αποτάσσεται γιατί
 σε στιγμές ανακωχής
 διάλεξε να ζήσει ανθρώπινα
 εκτρέφοντας λευκά περιστέρια
 και συγχρωτιζόμενος με ανθρώπους
 κάθε φυλής
 κάθε θρησκείας
 και παντός χρώματος
 και χαρίζοντας αδιάκριτα
 ανθοδέσμες με λευκές ανεμώνες,
 αποτάσσεται με το στίγμα του προδότη
 γιατί χαλάρωσε ασύγνωστα
 το επιτασσόμενο πάθος
 για τον εχθρό
 και τα τέκνα του
 και υποβάθμισε ανεπίτρεπτα
 το στόχο του πολέμου...

Χριστού Μαυρή: «Ο Μέγας Ἀντίδικος», Λευκωσία 1993

Σε μιά από τις ένότητες της ποιητικής συλλογής «Ο Μέγας Ἀντίδικος» τοῦ Χριστοῦ Μαυρή ὑπάρχει τὸ «μότον ἀπὸ τὸν Τρισιὰν Τζαρά «Ἡ ποίηση εἶναι βουτηγμένη μέσα στὴν ἱστορία ὡς τὸ λαϊμό». Ἡ ποίηση τῆς συλλογῆς αὐτῆς ἐνσυνείδητα εἶναι βουτηγμένη κυριολεκτικὰ μέσα στὴν αἱματηρὴ ἱστορία, τὴν πρόσφατη καὶ τὴν ἐν ἐξέλιξη τοῦ τόπου μας, τῆς μικρῆς Κύπρου. Τοῦτο κι ὅλας δίνει ἓνα πολὺ ζωντανὸ τόνο στὴν ἔκφραση τοῦ ποιητῆ καὶ σὲ διάφορες παραλλαγές τοῦ τόνου αὐτοῦ, ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ περιγραφή ἕως τὴν πεζολογικὴ (ὑποχρεωτικὰ) ἐπίθεση ἢ σαρκασμὸ.

Ἡ συλλογὴ «Ο Μέγας Ἀντίδικος» διαιρεῖται στίς ἑξῆς ἐνότητες: Σκληρὸ Τοπίο, Ἀσάλευτες Νύχτες, Σχέδια Ἐλευθερίας καὶ Γκρεμισμένο Χοροστάσι.

Στίς δύο πρώτες ἐνότητες κυριαρχοῦν τὸ πραξικόπημα, ἡ τουρκικὴ εἰσβολὴ μ' ἓνα προοίμιο πού πιστοποιεῖ πῶς ἦρθε ὁ ἐμφύλιος καὶ στὴν Κύπρο, (μὲ ἀντίθετες ἐνθυμήσεις γιὰ παλιούς καλοὺς χρόνους, κι ὀργισμένους χαρακτηρισμοὺς δίκαια), οἱ ρεαλιστικὲς σκηνές (ἴδε Χρονικὸ τῆς Κερύνειας), οἱ βιασμοί, τὸ πολὺ αἷμα, ἡ τραγωδία μας. Ὑπάρχει στὰ ποιήματα αὐτὰ πολλὴ εἰλικρίνεια σὲ ποιικιλία ἔκφραστικῆ. Δὲν χρειάζεται γνώση τῶν ἐπεισοδίων γιὰ νὰ αἰσθανθεῖς τὸν δίκαιο λόγο τοῦ ποιητῆ.

Αἰσιόδοξα μηνύματα περιέχει ἡ ἐνότητα «Σχέδια Ἐλευθερίας» μὲ συχνές ἀναφορές σὲ στίχους, βιβλία, συγγραφεῖς πού εἶχαν ζωὴ τους τὴν ἰδέα «Ἐλευθερία» κι ἄς εἶναι ἀκόμα σκοτεινὴ ἡ ἀτμόσφαιρα.

Ἡ ποίηση καὶ κάποιοι ἐκπρόσωποί της κατέχουν τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἐνότητας «Γκρεμισμένο Χοροστάσι». Καὶ ἀνάμεσά τους ὁ Γρ. Αὐξεντίου. Κάποιοι στίχοι ἐδῶ σὲ προβληματίζουν γιὰ ἄλλα θέματα, μ' ὄλο πού σταθερὰ ἡ Κύπρος ἔχει τὴ θέση της σ' αὐτὰ.

Έχω τήν άποψη πώς ό Μαυρης προσφέρει με τήν ποιήσή του. Προσέχεις τήν ποιικιλία τής έκφρασής του, τήν ειλικρίνεα στίς θέσεις του, χωρίς νά νιώθεις προκαταλήψεις ή έντολές. Μιλά πολύ καθαρά και με άπόψεις για τά γεγονότα που έπληξαν τή μικρή μας πατρίδα.

Αυτό τò μέγα όραμα τής Λευτεριάς τò βλέπω στο ποίημα «Μακρινò παράλληλο» που μεταφέρω έδω:

*Τον Στάθη μόλις που πρόλαβαν
και τον έσυραν στο υπόγειο, μετα
εξέπνευσε. Ο Κωστής επέστρεψε
μετ' από ώρες με το δεξί χέρι
να του λείπει.
Ο Θεόδωρος με κομμένα
τα χέρια κομμένα τα πόδια
δάγκασε σφιχτά
τον πόθο της λευτεριάς
παραμένοντας αμετακίνητος
στη θέση του
ώσπου του κόψανε το κεφάλι
κι έγυρε εκεί, πάνω στη γη του.*

ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

Κύπρος Χρυσάνθης: «Μικρά Πορτραίτα Κυπρίων», Λευκωσία 1993

Το κάθε βήμα του ανθρώπου είναι ρυθμός ζωής που προσπερνά το χρόνο. Στο βάδισμα αυτό οι γνώσεις και οι εμπειρίες είναι πολλές.

Σημάδια αφήνουν οι άνθρωποι που έταξαν τη ζωή τους για ένα σκοπό και την ανάλωσαν προσφέροντας στο συνάνθρωπό τους αρωγή και έργο πολυσήμαντο.

Ο ακούραστος και αστείρευτος συγγραφέας Κύπρος Χρυσάνθης, διείδε μέσα από τις τόσες προσωπικές και πνευματικές του εμπειρίες τò έργο σημαντικών προσώπων της κυπριακής ζωής και έγραψε ένα βιβλίο με τίτλο «Μικρά Πορτραίτα Κυπρίων».

Μέσα από τò βιβλίο αυτό παρελαύνουν μια πλειάδα ξεχωριστών προσωπικοτήτων που έζησαν και δημιούργησαν, πρόσφεραν και λειτούργησαν μέσα στον πνευματικό και κοινωνικό χώρο της Κύπρου, αλλά και κάτω από τò βάρος της ευθύνης του καθήκοντος.

Τα ονόματα αυτών που σκιαγραφούνται από τον Κύπρο Χρυσάνθη είναι τα ακόλουθα:

Κώστας Χριστοδούλου, Κωνσταντίνος Σπυριδάκης, Γεώργιος Παπαχαραλάμπους, Ανδρέας Θυμόπουλος, Άντης Περνάρης, Μαρία Π. Ιωάννου, Άνθιμος Πανάρετος, Γεώργιος Καραγιάννης, Ξάνθος Λυσιώτης, Μίκης Κιτρομηλίδης, Περσεφόνη Παπαδοπούλου, Γεώργιος Μακρίδης, Θεόκλητος Σοφοκλέους, Χριστάκης Παπανικολάου, Χριστόδουλος Παπαχρυσοστόμου, Κωνσταντίνος Μυριανθόπουλος, Νέαρχος Κληρίδης, Λευτέρης Μηλιώτης, Μελής Νικολαΐδης, Παναγιώτης Ιωάννου, Παύλος Κριναίος, Γιάννης Σταυρινός - Οικονομίδης, Πυθαγόρας Δρουσιώτης, Σίμος Μενάρδος, Γεώργιος Φραγκοΰδης, Χρ. Γαλατόπουλος, Νεοκλής Κυριαζής, Θρασύβουλος Ρώπας, Αντώνης Ιντιάνος, Λευτέρης Γιαννίδης, Νίκος Αντωνιάδης, Δημήτριος Λιπέρης, Φρίξος Βράχας, Μιχαλάκης Κυθραϊώτης.

Στο προλογικό του σημείωμα ο συγγραφέας σκιαγραφεί τον ίδιο τον εαυτό του με ύφος λιτό και απλή αναφορά του πολυδιάστατου έργου του.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του πολύ χρήσιμου βιβλίου «Μικρά Πορτραίτα Κυπρίων» είναι η συμπτυκνωμένη ουσία της βιογραφικής αναφοράς κάθε προσώπου που σκιαγραφείται και η πλήρης καταγραφή ό,τι σημαντικότερου έργου έχει επιτελεστεί από αυτούς.

Με λιτότητα, απλότητα και ειλικρινή έκφραση, ο συγγραφέας αφήνει τη σκέψη του να διαπεράσει το χρόνο και να σταματήσει στη βαθύτερη ουσία των πραγμάτων που αναφέρει, προσπερνώντας τ' ασήμαντα κι άνευ ενδιαφέροντος στοιχεία. Και πολύ καλά κάνει. Ευτυχώς που δεν ξέφυγε από το σύνδρομο ορισμένων μελετητών που θέλουν να πουν τα πάντα, που διυλίζουν την κάθε λεπτομέρεια, χωρίς αιδώ, για να πουν τάχα καλύτερα τα πράγματα για το πρόσωπο που σκιαγραφούν. Και έχομε δυστυχώς πολλά τέτοια παραδείγματα. Μάλιστα εγνωσμένοι μελετητές και καθηγητές πανεπιστημίων, που ασχολούνται με βιογραφίες σημαντικών πνευματικών μας ανθρώπων, αντί να ασχοληθούν με το καθεαυτό θέμα τους, ασχολούνται με την πολύ προσωπική τους ζωή, με τα πάθη και τις αδυναμίες τους, εισβάλλοντας ακόμη και στην κρεβατοκάμαρά τους ή δημοσιεύοντας την προσωπική τους αλληλογραφία, για να δημιουργήσουν απλώς εντυπώσεις και θόρυβο με απώτερο σκοπό την εμπορικότητα.

Αντίθετα ο Κύπρος Χρυσάνθης με γλαφυρό ύφος, με στοιχεία που μάζεψε με προσοχή μας έδωσε ένα καθ' όλα χρησιμότητα έντυπο που σίγουρα θα γίνει σημείο αναφοράς και βοήθημα για πολλούς μελετητές της Κυπριακής Πνευματικής και κοινωνικής ζωής.

Η συμπτυκνωμένη αναφορά των στοιχείων που καταγράφονται στο βιβλίο του βοηθά να διαβαστεί ευχάριστα και κατανοητά, ενώ παράλληλα δίνει με την περιεκτικότητά του τις απαραίτητες εκείνες πληροφορίες που χαρακτηρίζουν ιδιαίτερα το κάθε σκιαγραφούμενο πρόσωπο. Αποκαλύπτουν το ρόλο που διαδραμάτισαν ή διαδραματίζουν στην καθημερινή ζωή της Κύπρου.

Το βιβλίο του Κύπρου Χρυσάνθη «Μικρά Πορτραίτα Κυπρίων» είναι ένα έργο νοσταλγίας και θαυμασμού για τους ανθρώπους που δημιούργησαν τις προϋποθέσεις εκείνες, για να έχουν οι νεότεροι την ευκαιρία ανέλιξης και προόδου. Είναι ένας φόρος τιμής για πρωτεργάτες και στηλοβάτες της εκπαίδευσης και της κοινωνικής συμπεριφοράς μας, αλλά και της ιστορίας μας γενικότερα. Αυτή η πρωτοβουλία και η επίμοχθη προσπάθεια του Κ. Χρυσάνθη, πιστεύω θα εκτιμηθεί στο μέλλον, πέρα από το γεγονός ότι τιμά και τον ίδιο ως άνθρωπο που γνιιάζεται να μη λησμονηθούν οι σκαπανείς και οι ευεργέτες των πολιτισμικών θεσμών μας.

A. ΧΑΤΖΗΘΩΜΑΣ

«Νουμάς» Αύγουστος 1993

Κύπρος Χρυσάνθης: «Ο Άρέστης» και «Τριανταφυλλένια», Λευκωσία 1993

Τα δύο καινούρια βιβλία του Κύπρου Χρυσάνθη απευθύνονται στα παιδιά.

Και τα δύο είναι παρμένα από μύθους και παραδόσεις της μικρης πατρίδας μας αλλά και του ευρύτερου ελληνισμού. Ο «Άρέστης» είναι ένα ιστορικό μυθιστόρημα βασισμένο σε θρύλους και παραδόσεις της Ελληνικής παράδοσης. Ο Άρέστης, ήρωας του φανταστικού ιστοριογραφήματος είναι γόνος της ένδοξης οικογένειας των Φωκάδων, ντύνεται από το συγγραφέα με όλες τις αρετές και τα χαρίσματα των προγόνων του.

Σκοτώνει σε βρεφική ηλικία ένα φίδι (Ηρακλής). Δαμάζει το άλογό του (Μ. Αλέξανδρος). Σηκώνει το δοκίμι (Θησέας), τρέχει σαν τον άνεμο, πολεμά σαν τον Διγενή Ακρίτα και γενικά γίνεται ο ήρωας που σώζει τη χώρα του και την περιφάνεια του λαού του.

Ηγέτης και τιμωρός κερδίζει την αγάπη στους φίλους και προκαλεί το φόβο και το δέος στους εχθρούς. Όταν αιχμαλωτίζεται ο πατέρας του σε μάχη ενάντια στους Σαρακηνούς όταν ήταν ενός έτους, βάζει σκοπό να τον απελευθερώσει και να τιμωρήσει τους αλλόθρησκους που ταλαιπωρούσαν την πατρίδα του Κύπρο. Τα καταφέρνει με τον καλύτερο και πιο ηρωικό τρόπο και γίνεται ο πιο θαυμάσιος ήρωας της εποχής του.

Το ιστορικό αυτό αφήγημα του Χρυσάνθη έχει όλα εκείνα τα στοιχεία που συνθέτουν ένα παιδικό κείμενο που συναρπάζει με την πλοκή του, προκαλεί ψυχικούς κραδασμούς και αποτυπώνει στο παιδικό μυαλό την ηρωική εποχή των Ακριτών που προστάτευαν με τη δύναμη και το θάρρος τους τα σύνορα της πατρίδας.

Ένα αφήγημα που πέρα από τις φανταστικές εικόνες και τα πρόσωπα εμπεριέχει μια διαχρονικότητα και μια συμβολική προέκταση, ιδιαίτερα σήμερα που η πατρίδα μας δοκιμάζεται απροκάλυπτα από αλλόθρησκους.

Η πλοκή, οι εικόνες, το πλούσιο λεξιλόγιο και η ανάγλυφη περιγραφή των σκηνών δημιουργούν επιπρόσθετες εντυπώσεις.

Το δεύτερο βιβλίο του Κύπρου Χρυσάνθη «Η Τριανταφυλλένια». Η όμορφη κόρη που ζει σ' ένα χωριό της Κύπρου μαζί με τις αδελφές και τη μάνα της. Ο πατέρας της ξενιτεύτηκε για να εξασφαλίσει λίγα χρήματα. Χριστούγεννα. Ο πατέρας αποφασίζει να επιστρέψει στη γλυκειά του χώρα και στην αγαπημένη του οικογένεια. Πρώτα όμως θέλει να εκπληρώσει την υπόσχεση που έδωσε στην κόρη του την Τριανταφυλλένια, να της πάρει ένα σπάνιο κόκκινο τριαντάφυλλο.

Μετά από πολλές περιπέτειες καταφέρνει να το βρει αλλά ένα φίδι με υπερφυσικές δυνάμεις και ικανότητες ζητά την Τριανταφυλλένια, την κόρη του σιορ Γιωργάτζη. Όταν ο σιορ Γιωργάτζης φτάνει στη χώρα του χαίρεται και νιώθει πως τίποτα δεν αξίζει περισσότερο από την οικογενειακή γαλήνη και αγάπη. Όμως το βασανίζει η προσταγή του φιδιού. Ή την Τριανταφυλλένια ή θα κάνει κακό στην υπόλοιπή του οικογένεια.

Το μυστικό του το εκμυστηρεύεται στην αγαπημένη του κόρη. Η κόρη για να βοηθήσει την οικογένειά της και ιδιαίτερα για να βγάλει τον πατέρα της από το αδιέξοδο αποφασίζει να πάει να βρει το φίδι.

Η καλοσύνη της Τριανταφυλλένιας, η ομορφιά της και η αγνότητα των συναισθημάτων της χύνει τα μάγα που δέσμευαν τον τόπο όπου βασιλεύε το φίδι. Αμέσως όλα αλλάζουν. Το φίδι γίνεται ξανθό παλληκάρι, το ρειπωμένο παλάτι, ένα υτέροχο κτίσμα, και έζησαν εκείνοι καλά κι εμείς καλύτερα όπως σ' όλα τα παραμύθια.

Το βιβλίο του Χρυσάνθη, διανθισμένο με στίχους, ωραίες εικόνες και πολλές διακνύμσεις συναισθημάτων, ψυχικών δοκιμασιών, αγωνίας με κορύφωση την καλοσύνη της ηρωίδας που θέτει τέρμα σ' όλα τα προβλήματα.

Έντονος συμβολισμός και έξαρση της φαντασίας συνθέτουν ένα ολοκληρωμένο κείμενο που έχει σκηνογραφική πλοκή, εναλλαγή εικόνων, χρονικών και τοπικών περιοχών προεκτείνουν τη συναισθηματική φόρτιση και εναρμονίζουν τη μορφή του έργου με το περιεχόμενο.

Τα βιβλία του Κύπρου Χρυσάνθη εκδόθηκαν σε κατάλληλη εποχή. Θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα όμορφο δώρο για παιδιά κάθε ηλικίας. Επιπρόσθετο θετικό στοιχείο, η άρτια εκτυπωτική εμφάνιση, εφάμιλλη με τα ωραία παραμύθια που μας έρχονται από την Ελλάδα.

A. ΧΑΤΖΗΘΩΜΑΣ

Εφημ. «Ο ΑΓΩΝ»

1 Γεν. 1994

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Σύνδεσμος (Καλαμάτα), Τό Περιοδικό (Λευκωσία), Αιολικά Γράμματα (Καλλιθέα), Αιγαιοπελαγίτικα Θέματα (Αθήνα), Πόρφυρας (Κέρκυρα), Παράδοση (Αθήνα), Έλεύθερο Πνεύμα (Ιωάννινα). Πνευματικές Σελίδες (Αθήνα), Νουμάς (Πύργος Ήλειας), Εθύνη (Αθήνα), Άνέμη (Λευκωσία), Πολιτιστική Πράξη (Πειραιά), Ρόπτρο (Βόλος), Νέα Πορεία (Θεσσαλονίκη), Silagus (Salemo), Έλληνικός Άστήρ (Ιωάννινα), Διαδρομές (Αθήνα), Cyprus Today (Λευκωσία), Μακεδονική Ζωή (Θεσσαλονίκη), Νέα Σκέψη (Αθήνα).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

- Διαλεχτής Ζευγώλη-Γλέζου: «Ή αγέρικη κλωστή», Άθήνα 1993.
 Βασ. Ι. Λαζανά: «Rainer Maria Rilke», Άθήνα 1994.
 Τάσος Κουτσουλίδης: «Παιδικό Θέατρο», Λευκωσία 1994.
 Μαίρη Γιόση: «Οί γάμοι», Άθήνα 1993.
 Μαρίας και Παναγιώτη Παττίχη: «Ένας καινούριος κόσμος», Άθήνα 1994.
 Γιώργος Παπαστασόπουλλος: «Περιπλάνηση», Αίγιο 1994.
 Όμιλος Πνευματικής Άνανέωσης: «Κυπριακή Μαρτυρία», τ. 13, Λευκωσία 1994.
 Τετράδια Εθύνης: «Φώτα και φωτισμοί του Νικηφόρου Βρεττάκου», Άθήνα 1994.
 Διονύση Πιτταρά: «Ω, Βαβυλώνα...!», Άθήνα 1994.
 Άνδρέας Μακρίδης: «Ή θολή γυναίκα», Λεμεσός 1994.

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ

- Μικρά πορτραίτα Κυπρίων
- Έθνομάρτυρας Κυπριανός
- Όκτώ ιστορίες του Άγωνα
- Τά τραγούδια της Τριανταφυλλένης
- Τά δεύτερα έπιγράμματα
- Ό Θρησκευτικός Λόγος
- Ό Άθλητικός Λόγος
- Τά Τραγούδια για τον Έγγονό

Στά βιβλιοπωλεία και στην «Πνευματική Κύπρο»,
 Ταχ. Κιβ. 7355 Λευκωσία

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Κ. ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΛΤΔ

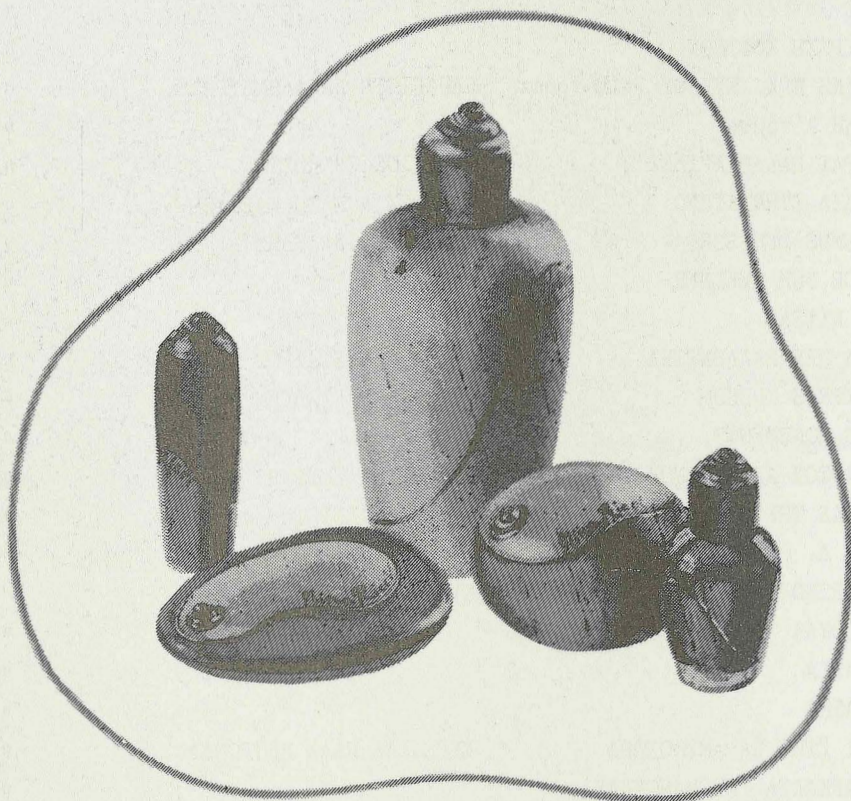
ΤΗΛ. 449058 ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ	ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΘΥΕΛΛΑ 1955-1959	ΣΠΥΡΟΥ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ	Κ. ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ
ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΗΡΩΩΝ	" "	"
ΠΕΘΑΙΝΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ	" "	"
ΑΡΧΕΙΟΝ ΠΑΡΑΝΟΜΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ 55-59	" "	"
ΖΗΔΡΟΣ	" "	"
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΟΦΙΝΟΥ	" "	"
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΓΚ. ΚΥΠΡΟΥ 1-16 τόμοι	ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΗ	"
ΕΙΣΒΟΛΗ Α' τόμος	" "	"
ΕΥΑΓΟΡΑΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΔΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ Χ' ΚΩΣΤΗ	"
ΤΑΞΕΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ	ΓΙΩΡΓΟΣ & ΜΑΧΗ ΚΑΡΟΥΖΗ	"
TOURISMUS DEUTSCH	ΙΩΑΝΝΗ ΠΑΤΣΑΛΙΔΗΣ	"
DEUTSCH FUR KELLNER	" "	"
ΦΩΤΗΣ ΠΙΤΤΑΣ	ΠΑΝΟΣ ΜΥΡΤΙΩΤΗΣ	"
ΚΥΠΡΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ	ΚΩΣΤΑ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ	"
THE CYPRUS MUSEUM	ΒΑΣΟΥ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗ	"
CYPRUS MONUMENTS	" "	"
Η ΜΑΝΑ ΤΟΥ ΑΓΝΟΥΜΕΝΟΥ	ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΣΜΥΡΛΗ	"
Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΕΟΚΑ 1955-1959	ΓΙΩΡΓΟΥ ΑΣΣΙΩΤΗ	"
ΑΠΑΝΤΑ Δ. Θ. ΛΙΠΕΡΤΗ	" "	"
ΤΟ ΚΙΤΡΙΝΟ ΧΡΥΣΑΝΘΕΜΟ	ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ	"
Η ΞΑΝΘΟΥΛΑ	" "	"
ΔΗΜΩΝΑΣΣΑ	" "	"
Η ΡΗΓΑΙΝΑ	" "	"
ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΜΥΘΟΧΩΡΑ	ΕΥΓΕΝΙΑΣ ΠΑΛ. ΠΕΤΡΩΝΔΑ	"
ΣΤΗΝ ΑΓΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΜΑΝΟΥΛΑΣ	" "	"
Ο ΣΠΙΡΤΟΥΛΗΣ ΚΑΙ Η ΖΥΜΑΡΙΤΣΑ	ΤΟΥΛΛΑΣ ΚΑΚΟΥΛΛΗ	"
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΟ 21	ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΧΑΗΛ	"
ΙΤΑΛΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ <i>μετάφραση</i>	Γ.Χ'ΚΩΣΤΗΣ	"
ΤΟ ΕΞΥΠΝΟ ΠΑΠΑΓΑΛΑΚΙ	ΤΟΥΜΑΖΟΥΣ ΜΑΟΣ	"
ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΜΙΚΡΟΥ	" "	"
ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΗ	ΦΙΛΙΠΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ	"

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
 ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΕΛΛΑΣ
 ΖΗΝΑΣ ΝΤΕ ΤΥΡΑ 16
 ΑΚΙΝΗΤΑ ΚΑΡΑΝΤΩΚΗ
 ΤΗΛ. 449058

NINA RICCI

PARIS

Le Teint Ricci

ΤΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΟΜΟΡΦΙΑΣ

ΘΑ ΤΑ ΒΡΕΙΤΕ ΣΤΑ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ: CENTURY SHOP, ΤΗΛ. 443344, VERA MIOU PHARMACY, ΤΗΛ. 428666

ΛΕΜΕΣΟΣ: CAMEO COSMETICS, ΤΗΛ. 375887, WOOLWORTH "OLYMPIA", ΤΗΛ. 311133

ΛΑΡΝΑΚΑ: FACE COSMETICS, ΤΗΛ. 627883,

ΠΑΦΟΣ: KYR-SOF No. 2, ΤΗΛ. 232680

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ/ΔΙΑΝΟΜΕΙΣ: **ΑΗΔΡΑΪΚΗ ΛΤΔ** ΤΗΛ. 444651, ΛΕΥΚΩΣΙΑ

νέο

Baygon[®] spray

Καταριδοκτόνο
με μεγάλη διάρκεια δράσης

Είναι πολύ
αποτελεσματικό
για τα οικιακά έντομα.

Καταπολεμά:
Κατσαρίδες,
μυρμήγκια, ψαράκια,
κοριούς, σκόρους,
τσιμπούρια, αράχνες,
κ.λ.π.

Bayer

Με την εγγύηση της Bayer.

Δεν καταστρέφει το OZON

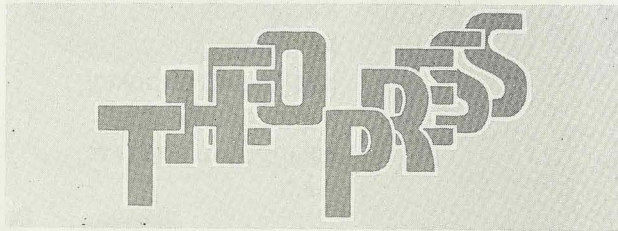
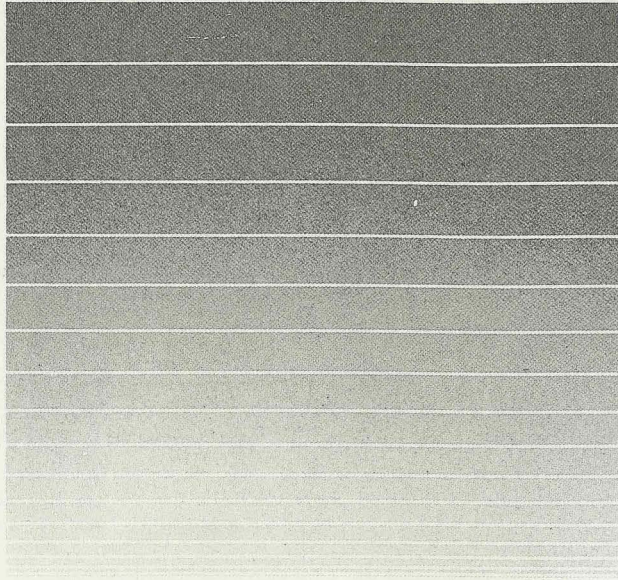
Αρ. Εγγραφής Υπ. Γεωργίας Η43

Εισαγωγείς — Διανομείς:

Κώστας Χριστοδούλου & Σία

Θ. Θεοδότη 30, Τηλ. 449843, Λευκωσία

With Compliments

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ - ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΑ

6E Menandros str., Tel. 444940, Fax 366521 Nicosia

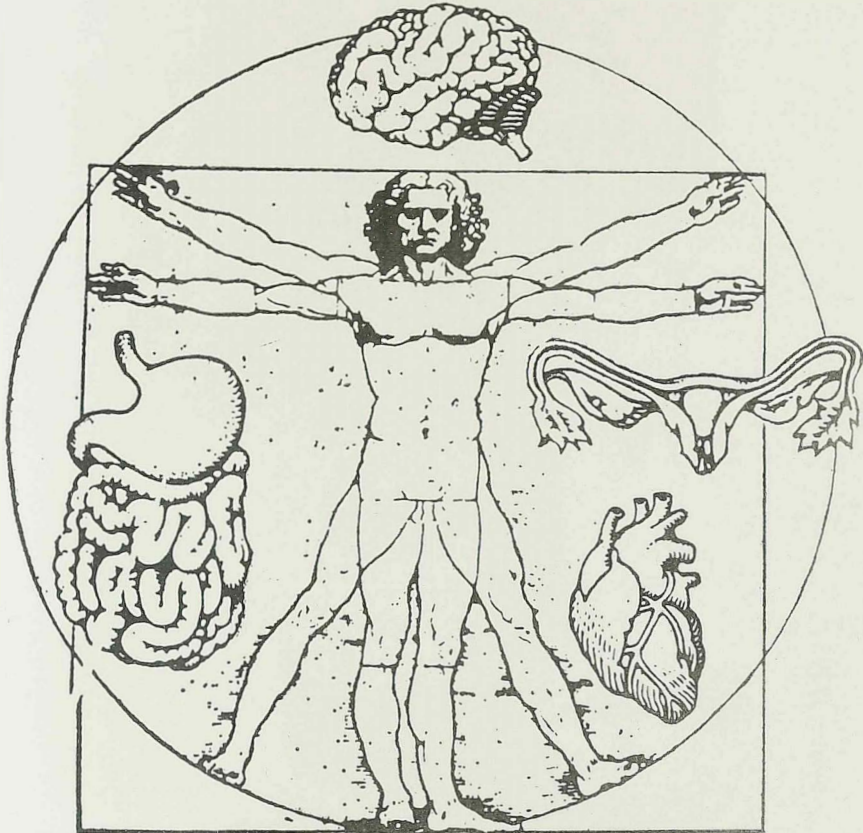
where printing and graphic art go together

For the many dimensions of anxiety

ATIVAN*

(lorazepam, Wyeth)

A single anxiolytic

provides deeper, more selective anxiolytic relief

**in both functional and organic disorders
with low-dosage safety
compatible with standard treatment regimens**

Wyeth International Limited
Philadelphia, Pa. 19101 U.S.A.

*trademark

ΑΙΣΘΗΣΗ ΑΠΟΛΑΥΣΗΣ